

KITE

PODROČJE: ETNOLOGIJA

RAZISKOVALNA NALOGA

AVTORICA:

Alma Hribar, 8. razred

MENTORICA:

Barbara Lapuh, mag. prof. pouč. lik. ped.

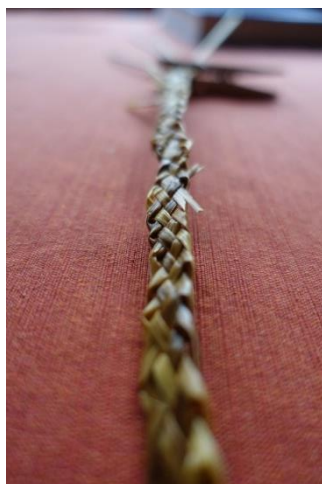
Šolsko leto 2019/2020

OSNOVNA ŠOLA RIHARDA JAKOPIČA

LJUBLJANA

KITE
ETNOLOGIJA
RAZISKOVALNA NALOGA

8. RAZRED

Šolsko leto 2019/2020

KAZALO VSEBINE

1 UVOD.....	10
2 CILJI RAZISKOVALNE NALOGE.....	10
3 HIPOTEZE.....	11
4 METODE RAZISKOVANJA.....	11
5 TEORETIČNI DEL.....	12
5.1 UPORABA KIT NA SLOVENSKEM – NEKOČ.....	15
5.1.1 SLAMNIKARSTVO.....	15
5.1.2 PEKA.....	18
5.1.3 PRIČESKE.....	20
5.1.4 MODNI DODATKI.....	26
5.1.5 DODATKI V PROSTORIH.....	27
5.1.6 SPLETANJE PRIDELKOV.....	27
5.1.7 BIČI.....	28
5.2 UPORABA KIT NA SLOVENSKEM – DANES.....	29
5.2.1 SLAMNIKARSTVO.....	29
5.2.2 PEKA.....	30
5.2.3 PRIČESKE.....	31
5.2.3 MODNI DODATKI.....	33
5.2.4 DODATKI V PROSTORIH.....	35
5.2.5 SPLETANJE PRIDELKOV.....	36
6 EMPIRIČNI DEL.....	37
6.1 METODE DELA.....	37
6.1.1 ANKETIRANJE.....	37
6.1.2 UČNA URA PLETENJA KIT.....	37
6.2 REZULTATI ANKETE.....	37
6.3 UČNA URA PLETENJA KIT IN MINI ANKETA.....	48
6.3.1 DRUGI RAZRED.....	48
6.3.2 SEDMI RAZRED.....	53
6.3.3 OBA RAZREDA.....	56
7 INTERVJUJA.....	59
7.1 INTERVJU Z DEDKOM.....	59
7.2 INTERVJU S KIM CAMARA.....	62
8 OBISK SLAMNIKARSKEGA MUZEJA IN PLETENJE KIT.....	66

9 RAZPRAVA.....	79
HIPOTEZA 1:.....	79
HIPOTEZA 2:.....	79
HIPOTEZA 3:.....	80
HIPOTEZA 4:.....	80
10 ZAKLJUČEK.....	81
11 PRILOGE.....	83
Anketa.....	83
12 LITERATURA.....	84
12.1 KNJIŽNI VIRI.....	84
12.2 SPLETNI VIRI.....	85
12.3 VIRI SLIK.....	85

KAZALO SLIK

Slika 1: Piero Di Cosimo, Kleopatra (ok. 1488)	12
Slika 2: Žena Ahmosa I.....	12
Slika 3: Azijski moški s kito.....	13
Slika 4: Ženska glava, Italija konec 4. stoletja pr. n. št.....	13
Slika 5: Snop las v kitah ok. 1492–1473 pr. n. št.	14
Slika 6: Zapletena pričeska, spletena iz Afričankinih las.....	14
Slika 7: Nož	14
Slika 8: Pletena zapestnica, grobna najdba	15
Slika 9: Najstarejša pletarka cekarjev.....	16
Slika 10: Vrste slamnatih kit	16
Slika 11: Izdelava slamnikov leta 1939	17
Slika 12: Menih	18
Slika 13: Pletenica v obliki srca.....	19
Slika 14: Prikaz pletenja kit iz testa	19
Slika 15: Kovanci okoli začetka našega štetja	20
Slika 16: Belokranjska noša	20
Slika 17: Kranjska noša	21
Slika 18: Svečana obleka, ok. 1925.....	21
Slika 19: Deklica s kitami na ljubljanski promenadi po letu 1931	22
Slika 20: Dekleta na ljubljanski promenadi po letu 1931	22
Slika 21: Dekleta na ljubljanski promenadi po letu 1931	22
Slika 22: Ivan Zajec: Portret deklince (ok. 1906)	24
Slika 23: Ivana Kobilca, Portret sestre Fani (1889).....	24
Slika 24: Venio Pilon: Povratniki (1947)	25
Slika 25: Maksim Gaspari, stara razglednica 1918	25
Slika 26: Maksim Gaspari, stara razglednica 1918	25
Slika 27: Valentin Metzinger: Poveličanje sv. Frančiška Saleškega (1753).....	26
Slika 28: Podoba kit na okrasju.....	26
Slika 29: Ostanki mozaika iz emonske hiše.....	27
Slika 30: Čebulna kita ok. 1945.....	27
Slika 31: Čebulna kita	28
Slika 32: Česnova kita	28
Slika 33: Bič iz okolice Opatjega sela na Krasu	29
Slika 34: Pletenje slamnatih kit.....	29
Slika 35: Slamniki v Slamnikarskem muzeju v Domžalah	30
Slika 36: Pletenica iz kuharske knjige	30
Slika 37: Pletenica v različnih oblikah.....	31
Slika 38: Pletenice krožka Zelišča v kulinariki	31
Slika 39: Med pletenjem kit iz kodrastih las.....	32
Slika 40: Plesna skupina pred nastopom	32
Slika 41: Box braids.....	33
Slika 42: Naglavni trak	34
Slika 43: Torbica s kitami	34

Slika 44: Pas, spleten v kito	35
Slika 45: Kot okras v bivalnih prostorih	35
Slika 46: Kot okras v spalnici.....	36
Slika 47: Velikanska kita.....	48
Slika 48: Učenje pletenja	49
Slika 49: Učenec med delom	49
Slika 50: Ihan med letoma 1928 in 1947	59
Slika 51: Univerzale, ena izmed tovarn v Domžalah.....	61
Slika 52: Okrasek, spleten iz slame.....	62
Slika 53: Kim med delom	64
Slika 54: Kim med delom	64
Slika 55: Končni izdelek Kim	65
Slika 56: Širitev slamnikarstva v 18. stol.....	66
Slika 57: Območje, kjer so v 19. stol. izdelovali slamnike.....	66
Slika 58: Ana Cajhen razlaga potek dela	67
Slika 59: Krožci za začetek slamnika	67
Slika 60: Šivalni stroj	68
Slika 61: Parni stiskalni stroj za oblikovanje slamnikov	68
Slika 62: Kite z modeli za slamnike	69
Slika 63: Slamniki in plastični vložek.....	69
Slika 64: Pletenci pri pletenju kit, ok. 1960	70
Slika 65: Pletenje slamnatih kit, objavljeno v reviji Dom in svet I. 1903	70
Slika 66: Šola v Šentjakobu pred 1. sv. vojno	71
Slika 67: Kite iz 12, 11 in 19 slam.....	71
Slika 68: Slamnik gospe Oberwalder	72
Slika 69: Pisane kite	72
Slika 70: Kite z vzorcem	72
Slika 71: Leseni likalnik za kite in komolec	73
Slika 72: Dedek razlaga pomen komolca	73
Slika 73: Posebne slamnate kite	74
Slika 74: Vsakdanji delovni moški slamniki iz 20. stol.	74
Slika 75: Slamniki žirardi.....	75
Slika 76: Zgodba Rudolfa Petza	75
Slika 77: S cekarjem pred kotičkom s cekarji.....	76
Slika 78: Izdelava cekarja.....	76
Slika 79: Dedkovo pletenje kit	77
Slika 80: Izdelava slamnate kite.....	77
Slika 81: Izdelava slamnate kite.....	78
Slika 82: Slamnata kita.....	78

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spol in starost anketirancev	38
Graf 2: Ali znaš plesti kite?	39
Graf 3: Katero vrsto kit?	40
Graf 4: Pri kateri starosti si se naučil/-a plesti kite?	42
Graf 5: Zakaj si se naučil/-a plesti kite?	43
Graf 6: Ti je to znanje že kdaj koristilo?	45
Graf 7: Kdaj ti je koristilo?	46
Graf 8: Si koga že učil/-a pletenja kit?	47
Graf 9: Znanje drugošolcev o pletenju kit pred učno uro	50
Graf 10: Znanje drugošolcev o pletenju kit po učni uri	51
Graf 11: Zahtevnost pletenja kit (drugošolci).....	52
Graf 12: Znanje sedmošolcev o pletenju kit pred učno uro	53
Graf 13: Znanje sedmošolcev o pletenju kit po učni uri.....	54
Graf 14: Zahtevnost pletenja kit (sedmošolci)	55
Graf 15: Znanje učencev o pletenju kit pred učno uro.....	56
Graf 16: Znanje učencev o pletenju kit po učni uri	57
Graf 17: Zahtevnost pletenja kit (drugošolci in sedmošolci).....	58

POVZETEK

V raziskovalni nalogi sem raziskovala pletenje in uporabo kit. V teoretičnem delu sem se podrobneje poglobila v rabo kit na različnih področjih. Osredotočila sem se na področje Slovenije. Posebej sem se posvetila v naši preteklosti pomembni obrti – slamnikarstvu. Postavila sem si štiri hipoteze, ki so povezane z veščino pletenja kit pri učencih. Zanimalo me je, ali učenci znajo plesti kite, kdaj so se tega naučili, pa tudi kako zahtevna se jim zdi ta veščina. Z anketo v raziskovalnem delu sem ugotovila, da večina deklic zna plesti kite, dečkov pa le tretjina. Pripravila sem učno uro za učence in jih naučila plesti kite. Večini učencev, ki so se na novo naučili plesti kite, se zdi ta veščina nezahtevna. Intervjuvala sem dve osebi, katerih delo je tesno povezano z veščino pletenja kit: dedka, ki je pletel slamnate kite kot otrok, in Kim Camara, ki v frizerskem salonu plete posebno vrsto kit afriških pričesk.

Ključne besede: kite, veščina pletenja kit, slamnikarstvo

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici, ki me je motivirala za raziskovalno delo.

Hvala Kim Camara in dediju, da sta si vzela čas za odgovore in dodatna nenapisana vprašanja. Ana Cajhen iz Slamnikarskega muzeja, hvala, da si nas dvakrat sprejela in nam povedala veliko podatkov, ki so nas navdušili in nam povedali več o preteklosti slamnikarstva.

Staršema se želim zahvaliti za vse, kar sta storila zame, saj je tega res veliko. Anže, tudi tebi hvala, da si me spodbujal.

1 UVOD

Za raziskovalno nalogo sem se odločila, ker me zanimajo ljudje in njihova znanja. Odločila sem se za raziskovanje kit, saj sta dve kiti moja vsakdanja pričeska že od prvega razreda. O njih nisem vedela veliko, zato sem se jih odločila podrobneje raziskati.

Zanimalo me je, ali učenci naše šole znajo plesti kite, kdaj so se jih naučili, zakaj, koga so še naučili in katere znajo plesti, zato sem med njimi izvedla anketo. Dobila sem zelo različne in zanimive odgovore.

Zanimalo me je tudi, ali se učenci lahko naučijo plesti kite v eni šolski uri in kako zahtevno se jim to zdi.

Vedela sem za uporabo kit v slamnikarstvu, zato sem opravila intervju s svojim dedkom, ki jih je pletel v otroštvu.

Opazila sem tudi, da je način afriškega oblikovanja pričesk vedno bolj v modi, zato sem o tem povprašala Kim Camara, ki je odprla prvi salon za afriške pričeske v Sloveniji.

2 CILJI RAZISKOVALNE NALOGE

- Izvedeti več o uporabi kit skozi čas na različnih področjih.
- Anketirati učence od 2. do 9. razreda naše šole in izvedeti več o njihovem znanju pletenja kit.
- Ugotoviti, ali se lahko učenci 2. in 7. razreda naučijo plesti kite v eni šolski uri ter kako zahtevno se jim to zdi.
- Podrobneje raziskati področje slamnikarstva v preteklosti kot razvite obrti v okolici Domžal.

3 HIPOTEZE

Glede na cilje sem si zastavila štiri hipoteze:

Hipoteza 1:

Manjši delež fantov kot deklet zna plesti kite.

Hipoteza 2:

Večina anketiranih se je naučila plesti kite v starosti 6–9 let.

Hipoteza 3:

Učenci, ki bodo sodelovali pri učni uri pletenja kit, bodo na koncu znali plesti kite.

Hipoteza 4:

Vsi učenci, ki se bodo naučili plesti kite v učni uri, bodo zahtevnost ocenili kot zelo zahtevno.

4 METODE RAZISKOVANJA

Raziskovala sem s pomočjo spletnih pisnih in slikovnih virov, knjig in ankete, ki so jo rešili učenci od 2. do 9. razreda naše šole. Pri praktičnem učenju pletenja kit, ki so ga opravili v 2. in 7. razredu, sem učence prosila tudi za izpolnitev dodatnega vprašalnika. Področje slamnikarstva sem podrobneje raziskala s pomočjo svojega dedka, ki sem ga intervjuvala, in z obiskom Slamnikarskega muzeja v Domžalah.

5 TEORETIČNI DEL

V Slovenskem etnološkem leksikonu je kita opisana kot iz treh ali več šopov spleteni lasje. Kita pa je lahko narejena tudi iz drugih materialov. Zasledimo jih od prazgodovine dalje, po vsem svetu. Uporabljajo se na različnih področjih, kot npr. v slavnkarstvu, frizerstvu in kot okras na izdelkih. Pletenje omogoča tudi izdelavo močnejšega materiala ali povezovanje krajših niti v daljši izdelek, trakove, ploskve.

Največ podatkov o kitah sem našla na področju frizerstva.

Piero Di Cosimo je okoli leta 1488 naslikal Kleopatru z bogato pričesko, okrašeno z biseri. Prav tako jih je, čeprav v manj bogati pričeski, upodobil Gustave Moreau leta 1865.

Slika 1: Piero Di Cosimo, Kleopatra (ok. 1488)

Ženi egipčanskega faraona Ahmosa I. so jih spletli, ko so jo pripravljali za večni pokoj.

Slika 2: Žena Ahmosa I.

Slika 3: Azijski moški s kito

Slika 4: Ženska glava, Italija konec 4. stoletja pr. n. št.

Na rimskih, predvsem ženskih kipih so pogosto upodobljene kite. Na Sliki 5 vidimo, da so goste in spletene po celotni glavi.

Slika 5: Snop las v kitah ok. 1492–1473 pr. n. št.

Slika 6: Zapletena pričeska, spletena iz Afričankinih las

Slika 7: Nož

V ročajih nožev je pogosto cizeliran motiv kite.

Slika 8: Pletena zapestnica, grobna najdba

Zapestnico so našli na človeku, ki je umrl okoli 362 pr. n. š. ali 175 pr. n. š.

Pleten kruh (ang. challah) je značilen tudi za judovsko aškenazko (Aškenazi) skupnost in je pogosto narejen brez mlečne osnove, saj lahko le tako na šabat uživajo kruh poleg mesa.

Prav tako se pleteni kruh, poimenovan po božiču (vanočka/vianočka), pojavlja tudi na Češkem in Slovaškem. Ta je okrašen z rozinami, mandlji in drugimi dodatki. Poseben preplet včasih ustvari tudi za veliko noč, vendar je v tem primeru oblikovan v krog, medtem ko božični bolj spominja na štručko.

V nadaljevanju raziskovalne naloge se bom ukvarjala s pojavljanjem in uporabo kit v preteklosti in sedanjosti na Slovenskem.

5.1 UPORABA KIT NA SLOVENSKEM – NEKOČ

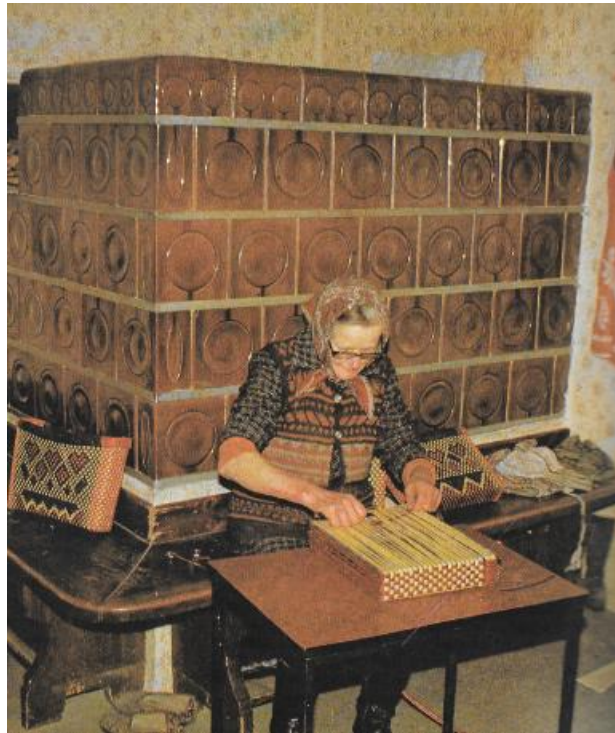
5.1.1 SLAMNIKARSTVO

Po prvi zgodbi naj bi v naše kraje slamnikarstvo prinesel fant, ki je služil kot vojak v okolici Firenc, po drugi pa naj bi popotnik, ki je prenočil pri domačinu v Domžalah, v zahvalo poučil domačega sina o tem pletenju kit in šivanju slamnikov.

»S pletenjem slamnatih kit in šivanjem slamnikov so pričeli v 18. stoletju, med slamnikarske izdelke pa je treba šteti tudi »kranjske« cekarje, ki so postali nepogrešljiva sestavina ženske gorenjske praznične in tudi t. i. narodne noše« (Bogataj, 1989, str. 169).

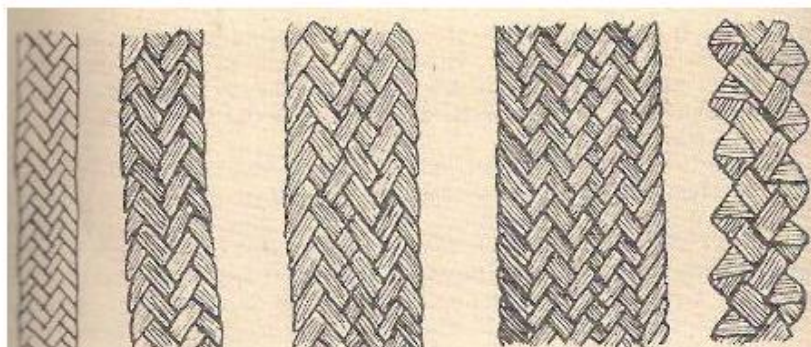
Cekar je v Slovenskem etnološkem leksikonu opisan kot iz slame in slamnatih kit v domači obrti izdelana torba z enim ali dvema ročajema. Živobarvne slamnate kite so začeli pri šivanju cekarjev uporabljati konec 18. in v 19. stoletju na območju Mengša, Domžal in

Kamnika. Še po 1. svetovni vojni je bil del vsakdanje oprave delavk in kmetic iz okolice, med meščani in meščankami pa le še kot dodatek k tako imenovani narodni noši.

Slika 9: Najstarejša pletarka cekarjev

Leta 1780 je bil Franc Hermann prvi, ki je omenil nošenje slamnikov na Kranjskem. V istem potopisu je pisal tudi o izdelovanju slamnikov v Ihanu.

Slika 10: Vrste slamnatih kit

Obrt pletenja se je v 19. stoletju pospešeno razvijala in širila iz Ihana in bližnje okolice v kraje na območju Kamnika, Mengša in Domžal, vse do vasi v Zasavju. Veliko prebivalcev tega območja je pletlo kite in izdelovalo slamnike, ki so jih potem potujoči krošnjarji (v večini Blejci in Tirolci) odkupovali. Obrt slamnikarstva se je sredi 19. stoletja razdelila na kitarstvo in slamnikarstvo. (Rožkar, 2009)

Slamo so po žetvi razporedili po debelini in jo razporedili v manjše šope in dali sušiti. Kite so pletli le iz dela med klasom in prvim kolencem na stebelcu. Dan, preden so jo uporabili, so slamo namočili. Pletli so 36 komolcev dolge kite – približno 16 metrov, ki so jih trgovci vsak teden prišli iskat na dom. Ti so kite prodajali v tovarne ali pa so jih uporabili sami.

Sredi 19. stoletja se je s pletenjem kit in izdelovanjem slamnikov v kamniškem okraju ukvarjalo okoli 12.000 ljudi. Z odprtjem tovarn se je njihovo delo na domu omejilo na pletenje kit, saj so izdelovanje slamnikov in kasneje tudi torbic in cekarjev prevzele tovarne.

V začetku 20. stoletja so slamnikarski obrati na domžalskem območju zaposlovali okoli 1.000 delavk in delavcev. S slamniki teh krajev so zadostili potrebo po slamnikih v celotni avstro-ogrski monarhiji, izvažali pa so jih tudi v druge evropske države ter celo v Ameriko. V najboljših letih so izdelali več kot milijon slamnikov na leto.

Zanimivo je, da je leta 1915 zaradi ukaza županstva vsaka hiša na Homcu bila prisiljena splesti 150 metrov kit, iz katerih so izdelovali slamnate vložke za čevlje ali pa kar čevlje za vojake na fronti (Brojan, 2012, str. 17).

K zatonu slamnikarstva so prispevale nove politične in gospodarske razmere po prvi svetovni vojni ter tudi moda, saj nošenje pokrival v družbi ni bilo več obvezno.

Kite so po domovih pletli še nekaj let po drugi svetovni vojni, a so bile njihove odkupne cene vedno nižje.

Slika 11: Izdelava slamnikov leta 1939

5.1.2 PEKA

Kruh ima povsod po svetu pomembno vlogo v šegah in navadah. Poseben kruh je značilen kot darilo materi novorojenca, ki ga še danes lahko prisposodobno imenujemo štručka (spomin na pletenico, ki s prepletanjem testenih kit spominja na povijanje dojenčka s trakovi). Poročna pogača je kruh, okrašen s prepletom kit, barvnimi trakovi in papirnatimi cvetovi, ki je podarjen nevesti. Pogača je imela izjemen magični pomen in nevesta jo je obredno razdelila med svate. Ta obred razdeljevanja kosov in darila nevesti je v 20. stoletju prevzela torta (Goljat, 2004, str. 11).

Nekatera praznična peciva so imela obliko kite. Testo so spletli v kite, po nekaterih pokrajinah pa so v prepletene kite položili tudi jajca (npr. na Primorskem in Notranjskem). Jajca so bila trdo kuhana in so predstavljala glavo meniha. Menihi so bili sestavni del jedi v Goriških brdih ob večjih cerkvenih in domačih praznikih. V Prekmurju še danes pečejo praznični kruh, spleten v obliko prstana ali kroga.

Kmetice so pri nas predvsem iz obalnega pasu (tržaško zaledje, Slovenska Istra in Brda) nosile doma spečen kruh v večja mesta. Tako ta niso imela pekarn do začetka 20. stoletja, saj so krušarice redno oskrbovale prebivalce s kruhom in pecivi. Razširjena krušarska dejavnost je začela usihati med obema vojnama in popolnoma prenehala do začetka druge svetovne vojne (Goljat, 2004, str. 9).

Slika 12: Menih

Slika 13: Pletenica v obliki srca

Slika 14: Prikaz pletenja kit iz testa

Leopold Kordiš, urednik in lastnik ljubljanskega časopisa Carniola, je leta 1844 pri opisu bohinske noše omenil tudi pričesko Bohinjke, ki je pod pokrivalom – avbo nosila dve kiti, ki sta ji padali na hrbet.

Slika 17: Kranjska noša

Na upodobitvi kranjske noše iz začetka 19. stoletja ima dekle pričesko urejeno z naglavnim črnim trakom. Lasje so s trakom spleteni v dve kiti, ki sta položeni v obroč na glavi.

Slika 18: Svečana obleka, ok. 1925

Slika 17 prikazuje svečano opravo dekleta okoli leta 1925 iz Koroške. Čeprav so lasje razpuščeni, so bili predhodno spleteni v kite, da so nastali kodri.

Slika 19: Deklica s kitami na ljubljanski promenadi po letu 1931

Slika 20: Dekleta na ljubljanski promenadi po letu 1931

Slika 21: Dekleta na ljubljanski promenadi po letu 1931

Glavno ljubljansko sprehajališče v prvi polovici 20. stoletja je bila ljubljanska promenada. Vsakodnevna promenada je bila drugačna kot nedeljska. Popoldanske so se udeleževali predvsem dijaki in študentje, medtem ko je bila nedeljska bolj slovesna (Jerman, 2003, str. 30).

Nekatera dekleta na ljubljanski promenadi so nosila kite, moški pa niso imeli dolgih las in seveda tudi kit ne.

Slika 22: Ivan Zajec: Portret deklice (ok. 1906)

Slika 23: Ivana Kobilca, Portret sestre Fani (1889)

Poleg Ivana Zajca so upodobili potrete s kitami tudi Franc Berneker (Deklica, ok. 1910), Maksim Gaspari (Slika 24 in Slika 25), Boris Kalin (Dekliški portret, ok. 1937), Ivana Kobilca (Slika 22 idr.), Anton Karinger (Rosa Karinger, 1869).

Slika 24: Veno Pilon: Povratniki (1947)

Slika 25: Maksim Gaspari, stara razglednica 1918

Slika 26: Maksim Gaspari, stara razglednica 1918

Slika 27: Valentin Metzinger: Poveličanje sv. Frančiška Saleškega (1753)

Leta 1753 je Valentin Metzinger ustvaril Poveličanje sv. Frančiška Saleškega, na katerem je upodobil tudi Marijo. Ta ima na glavi spleteno kito, ki ji jo pajčolan rahlo zakriva. Slika je sprva krasila strop škofovske kapele v gradu Goričane (Prelovšek, 1998, str. 165).

5.1.4 MODNI DODATKI

Kite so bile upodobljene na fibuli (sponki za oblačila), ki je bila poleg drugega okrasja najdena v Kranju. Najdba je datirana v obdobje preseljevanja ljudstev (okoli 6. stoletja).

Slika 28: Podoba kit na okrasju

5.1.5 DODATKI V PROSTORIH

V rimskem času je bil mozaik značilen okras prostorov, kar je razvidno tudi iz ostanka mozaika v emonski hiši v Jakopičevem vrtu na Mirju. Obrobljen je s črno-belim geometričnim vzorcem kit.

Slika 29: Ostanki mozaika iz emonske hiše

5.1.6 SPLETANJE PRIDELKOV

V kite so zaradi lažjega transporta in lepšega videza spleтали pridelke – čebulo in česen. Tudi koruzno ličkanje so spleтали v kite, iz njih so šivali copate in predpražnike.

Slika 30: Čebulna kita ok. 1945

Slika 31: Čebulna kita

Slika 32: Česnova kita

5.1.7 BIČI

Tudi biči, ki so bili pomemben pripomoček vseh furmanov, so bili spleteni iz gostih kit.

Mojstrovina so bili pleteni leseni biči. Lesene palice so na drobno razklali do ročaja, lesene trakove pa gosto spletli v kito. Ti biči so bili, ko se je les osušil, zelo prožni (Bogataj, 1989, str. 197).

Slika 33: Bič iz okolice Opatjega sela na Krasu

5.2 UPORABA KIT NA SLOVENSKEM – DANES

5.2.1 SLAMNIKARSTVO

Slamnikarstvo na našem področju ni več tako gospodarsko pomembno, kot je bilo pred 150 leti. Leta 2003 so v Domžalah zaprli še zadnjo tovarno slamnikov pri nas, tovarno Univerzale. V današnjem času se kite za izdelavo slamnikov že dolgo skoraj izključno uvažajo, za druge domače izdelke pa jih posamezniki še vedno pletejo sami, tudi iz doma pridelane slame. Poleg tega slama sodobnih sort pšenice ni primerna za pletenje kit, saj je mnogo krajša kot starejše sorte.

Slika 34: Pletenje slamnatih kit

Slika 35: Slamniki v Slamnikarskem muzeju v Domžalah

Krašnja je manjše naselje v občini Lukovica. V njem je pletenje znova priljubljeno, saj se večina otrok pletenja nauči v osnovni šoli. Slame ne kupujejo, ampak jo pridelajo na tradicionalen način z ročnim žetjem.

5.2.2 PEKA

V današnjem času nam pekarnice ponujajo veliko izbiro pekovskih izdelkov, ki vključujejo tudi pleteno pekovsko pecivo. Ta bogata ponudba je spremenila naš pogled na kruh, saj ta ni več na voljo samo v prazničnem času, kot je bilo to nekoč.

Tradicionalno okrašen kruh je danes pomemben kot prodajno blago na turističnih prireditvah in kulinarčnih razstavah.

Slika 36: Pletenica iz kuharske knjige

Slika 37: Pleténica v različnih oblikah

S peko pletenic so se v letu 2018 ukvarjali tudi člani študijskega krožka Zelišča v kulinariki. Udeleženke so izdelovale enostavno in pisano pletenico iz več vrst testa.

Slika 38: Pleténice krožka Zelišča v kulinariki

5.2.3 PRIČESKE

Kite za pričeske so se ohranile v vseh slojih družbe in na vseh celinah sveta.

Kite so primerne za različne priložnosti. Primerne so za vsakdanjo pričesko ali za slovesne priložnosti, priljubljene pa so tudi pri športnikih. Med mlajšimi so priljubljene »afriške« pričeske. Mednje spadajo kite, spletene ob glavi (Slika 40), posamezne kite z umetnim podaljškom (Slika 41) in zanimivi vzorci, narejeni iz kit.

Pletenje afriških pričesk je pri nas priljubljeno predvsem poleti in pri vseh starostnih skupinah žensk. Najpogosteje se kite pletejo s podaljški, ki so enake barve kot naravni lasje.

Slika 39: Med pletenjem kit iz kodrastih las

Slika 40: Plesna skupina pred nastopom

Slika 41: Box braids

5.2.3 MODNI DODATKI

S prepletanjem različnih materialov ustvarimo dekorativne vzorce in izdelke. Tako iz kit iz blaga, usnja, pletenin in drugih materialov ustvarjajo modne dodatke: zapestnice, naglavne trakove, pasove, okrasje na torbicah in podobno.

Slika 42: Naglavni trak

Slika 43: Torbica s kitami

Slika 44: Pas, spleten v kito

5.2.4 DODATKI V PROSTORIH

Uporabljajo se tudi kot okras v prostorih, saj prostoru z ustrežno obliko in postavitvijo vnesejo občutek domačnosti in toplote. S kitami velikih dimenzij obvarujejo dojenčke pred padcem ter stene v spalnicah obložijo z njimi. Prav tako so lahko iz njih narejeni preproge in predpražniki.

Slika 45: Kot okras v bivalnih prostorih

Slika 46: Kot okras v spalnici

5.2.5 SPLETANJE PRIDELKOV

Še vedno se v gospodinjstvih, kjer pridelujejo čebulo in česen, plete čebulne in česnove kite.

6 EMPIRIČNI DEL

6.1 METODE DELA

6.1.1 ANKETIRANJE

Anketirala sem 166 učencev od 2. do 9. razreda naše šole. Učenci so ankete izpolnjevali januarja 2019. Odgovorili so na 7 vprašanj.

6.1.2 UČNA URA PLETENJA KIT

Učno uro pletenja kit so opravili učenci 2. d in 7. a-oddelka. Drugošolci (20 učencev) so učenje opravili 14. 2. 2019 v svoji matični učilnici v času pouka. Sedmošolci (16 učencev) so učno uro opravili 22. 2. 2019 v času rednega pouka.

6.1.2.1 MINI ANKETA

Mini anketo sem izvedla v sklopu učne ure pletenja kit. Vsebovala je štiri vprašanja.

6.2 REZULTATI ANKETE

Anketo so izpolnili učenci, ki so bili stari od 7 do 14 let (od 2. do 9. razreda). Sodeloval je po en oddelek vsakega razreda, skupaj 166 anketirancev (83 učenk in 83 učencev). Odgovorili so na sedem vprašanj.

Rezultati te ankete se nanašajo na prvi dve hipotezi.

Hipoteza 1:

Manjši delež fantov kot deklet zna plesti kite.

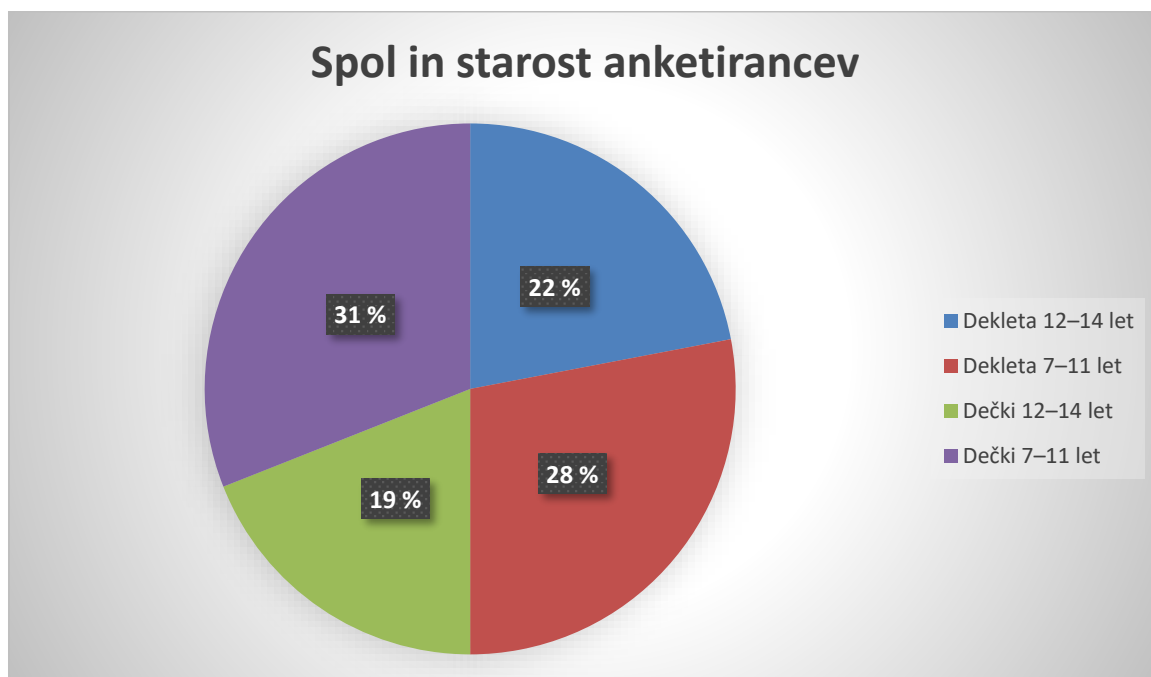
Hipoteza 2:

Večina anketiranih se je naučila plesti kite v starosti 6–9 let.

1. Spol in starost anketirancev

Dekleta: 12–14 let: (22 %), 7–11 let: (28 %).

Dečki: 12–14 let: (19 %), 7–11 let: (31 %).

Graf 1: Spol in starost anketirancev

Komentar: Analiza zajema vprašanja o starosti in spolu.

Največjo skupino predstavljajo dečki v starosti 7–11 let (31 %), za njimi so dekleta v isti starostni skupini (28 %). Na ankete je odgovorilo več deklet v starosti 12–14 let (22 %) kot dečkov te starosti (19 %). V obeh starostnih skupinah je bilo 50 % dečkov in prav toliko deklic.

2. Ali znaš plesti kite?

Dekleta: DA – 92 %, NE – 8 %.

Dečki: DA – 26 %, NE – 72 %.

Graf 2: Ali znaš plesti kite?

Komentar: Večina dečkov (74 %) je napisala, da ne zna plesti kit. Presenetilo me je, da jih je 26 % to veščino že obvladalo.

Velika večina deklic (92 %) se je pletenja naučila pred anketiranjem. Presenetilo me je, da se samo 8 % deklic te veščine ni naučilo. Pričakovala sem, da bo teh vsaj 25 %.

2.2 Katero vrsto?

Da, navadno s tremi šopi – 75 (73 %).

Da, vpleteno – 2 (2 %).

Da, z dvema šopoma – 2 (2 %).

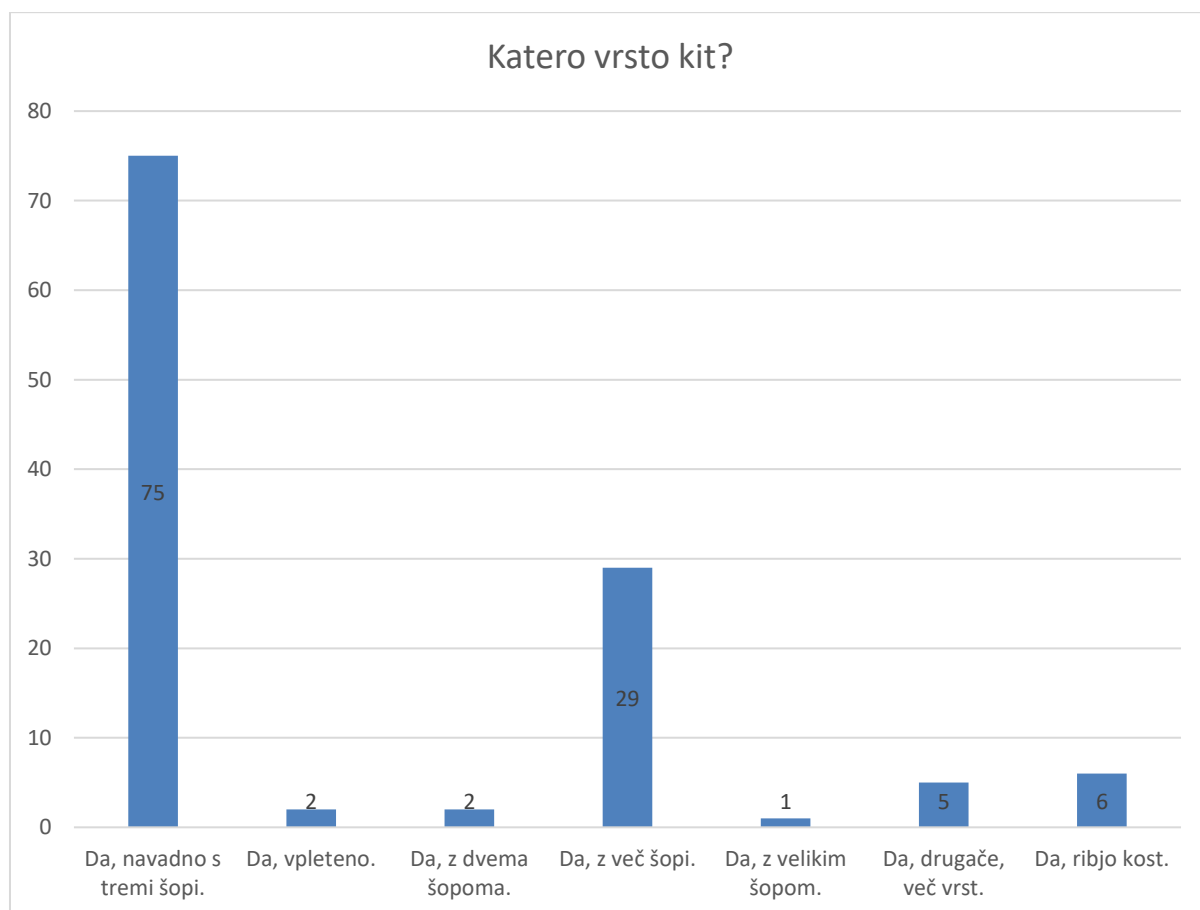
Da, z več šopi – 29 (28 %).

Da, z velikim šopom – 1 (1 %).

Da, drugače, več vrst – 5 (5 %).

Da, ribjo kost – 6 (6 %).

Če so napisali, da znajo plesti več vrst, sem jih štela med obe kategoriji.

Graf 3: Katero vrsto kit?

Komentar: Največ anketiranih je napisalo, da znajo plesti navadno kito iz treh šopov (73 %). Sledijo tisti, ki znajo plesti kite iz več šopov (28 %), in tisti, ki znajo plesti ribjo kost (6 %).

Presenetilo me je, da je toliko anketiranih odgovorilo, da znajo splesti kito iz več šopov. Pričakovala sem, da jih bo več napisalo, da znajo splesti vpletene kite, saj se pogosteje uporabljajo za pričeske.

3. Pri kateri starosti si se naučil/-a plesti kite?

10 let in starejši : 12 %

6–9 let : 62 %

5 let in mlajši : 26 %

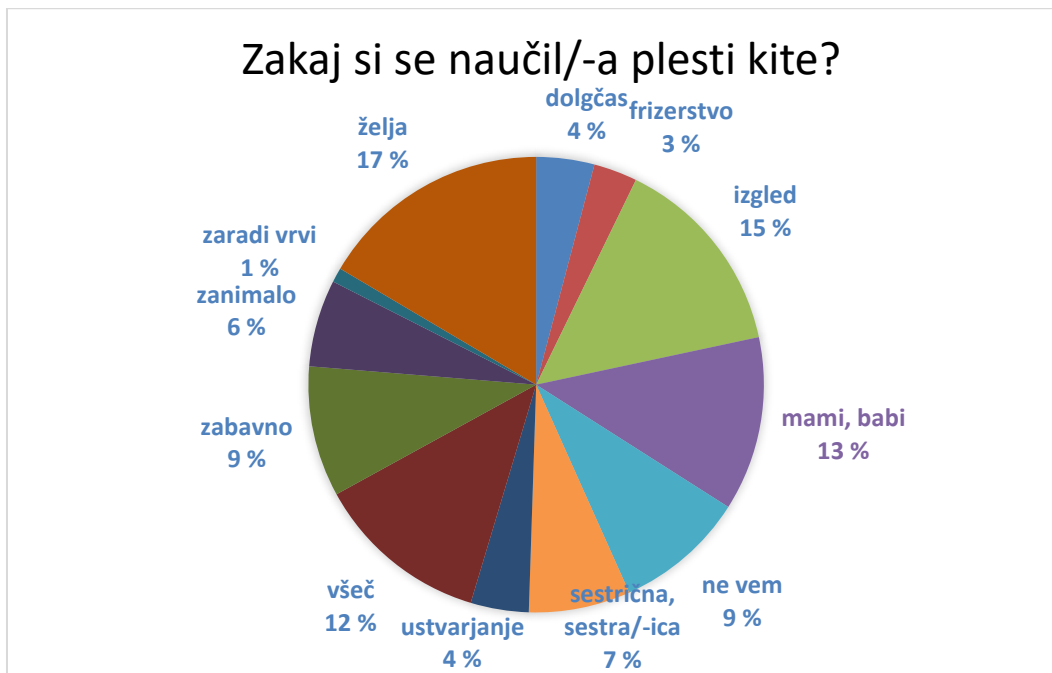

Graf 4: Pri kateri starosti si se naučil/-a plesti kite?

Komentar: Od anketiranih se je 62 % kite naučilo plesti v starosti 6–9 let, 26 % do starosti 5 let in najmanj (12 %) v starosti 10 let in več.

Ti rezultati me niso presenetili, vendar sem pričakovala, da se je več otrok naučilo plesti po 10. letu.

4. Zakaj si se naučil/-a plesti kite?

Graf 5: Zakaj si se naučil/-a plesti kite?

Komentar: Vprašanje je bilo odprtega tipa, zato sem odgovore porazdelila v skupine po skupnih značilnostih, ki so jih izražali.

Skupina	Izraz	Preštetih v odstotkih
dolgčas	dolgčas	4 %
frizerstvo	punčke, postala frizerka, videla frizerke...	3 %
izgled	za v šolo, izgled, rada lepe pričeske, na poroki, nastopu, pletenje drugim, gosti lasje	15 %
mami, babi	mami, mamica, babi, babica	13 %
ne vem	ne vem	9 %
sestrična, sestra/-ica	sestra, sestrica, sestrična	7 %
ustvarjanje	sem ustvarjal, zapestnice	4 %
všeč	všeč	12 %

zabavno	(zelo) zabavno, veseli	9 %
zanimalo	zanimalo, zanimivo	6 %
zaradi vrvi	trša vrv	1 %
želja	sem hotela, želela, da lahko pletem	1 %
skupaj	/	100 %

Največ anketiranih je kot razlog za učenje navedlo željo (17 %), izgled (15 %) in nato vpliv mami, babi (13 %) ter všečnost pletenja (12 %).

V skupino »Zaradi vrvi« sem uvrstila univerzalen odgovor, ki pravi »/.../zato, da lahko naredim tršo vrv«, zato je ta skupina predstavljala najmanj všteti.

Rezultati so me presenetili, saj sem pričakovala, da se jih je več naučilo plesti zaradi dolgčasa ali vpliva frizerstva. Predvidevala sem tudi, da je na več anketiranih vplival zgled mame ali bližnjih sorodnikov.

5. Ti je to znanje že kdaj koristilo?

Opomba: V graf so vključeni anketirani, ki so znali plesti kite, teh je bilo 97.

DA – 74 %.

NE – 26 %.

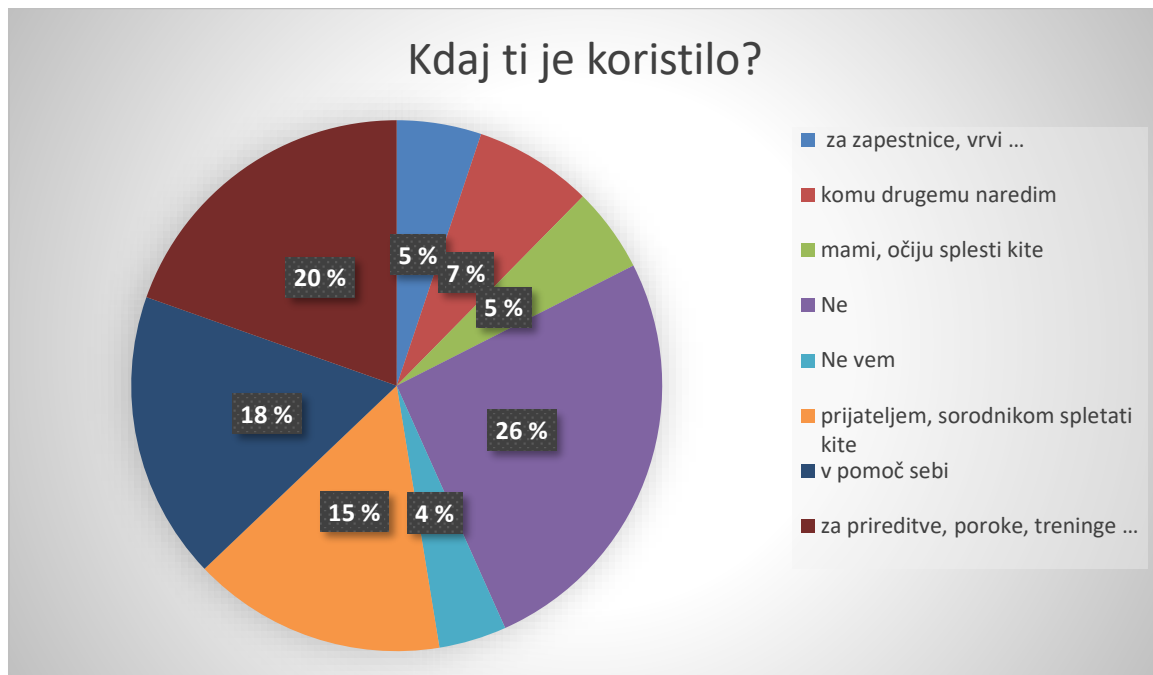
Graf 6: Ti je to znanje že kdaj koristilo?

Komentar: Večina anketiranih (74 %) je odgovorila, da jim je to znanje že koristilo. Ostalih 26 % je odgovorilo, da jim ni.

Presenetilo me je, da je četrtnina (26 %) anketiranih odgovorila z ne. Pričakovala sem, da je to znanje koristilo že vsem.

Morda sem dobila takšne odgovore tudi zaradi nejasnega vprašanja (npr. dekle je napisalo »Zakaj bi mi koristilo?«).

5.2 Kdaj ti je koristilo?

Graf 7: Kdaj ti je koristilo?

Komentar: Vprašanje je bilo odprtega tipa, zato sem odgovore razdelila v skupine po skupnih značilnostih, ki so jih izražali.

Skupina	Izraz	Prešteti v odstotkih
za zapestnice, vrvi ...	vrv, voz, zapestnica	5 %
komu drugemu naredim	dolgčas, naučiti koga, igrati frizerje, narediti komu	7 %
mami, očiju splesti kite	mami, oči, mamica	5 %
ne	ne	26 %
ne vem	ne vem	4 %
prijateljem, sorodnikom spletati kite	sošolka, sestra, sestrična, prijateljica	15 %
v pomoč sebi	želela kito, dolgčas, lepa frizura, denar ...	18 %
za prireditve, poroke, treninge ...	praznovanje, nastopi, trening, koncert ...	20 %

6. Si koga že učil/-a pletenja kit?

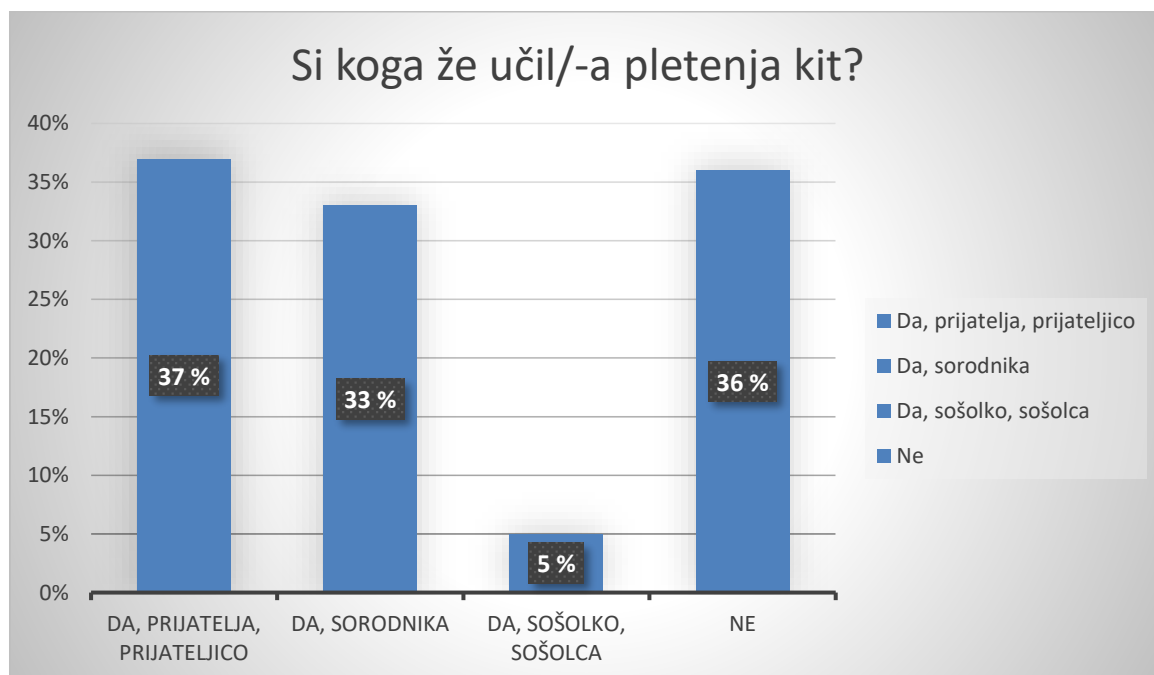
Da, prijatelja, prijateljico – 39 (37 %).

Da, sorodnika – 34 (33 %).

Da, sošolko, sošolca – 5 (5 %).

Ne – 37 (36 %).

Opomba: Nekaj učencev je odgovorilo z več odgovori, kar sem upoštevala v rezultatih.

Graf 8: Si koga že učil/-a pletenja kit?

Komentar: Največ učencev, 37 %, je že naučilo prijatelja/prijateljico, 36 % ni naučilo nikogar, 33 % sorodnika in samo 5 % sošolca/sošolko.

Predvidevala sem, da bo število učencev, ki so naučili sošolca/sošolko, večje kot število učencev, ki so naučili sorodnika.

6.3 UČNA URA PLETENJA KIT IN MINI ANKETA

Na rezultate mini ankete se nanašata dve hipotezi:

Hipoteza 3:

Učenci, ki bodo sodelovali pri učni uri pletenja kit, bodo na koncu znali plesti kite.

Hipoteza 4:

Vsi učenci, ki se bodo naučili plesti kite v učni uri, bodo zahtevnost ocenili kot zelo zahtevno.

Učencem sem na začetku prikazala prepletanje na veliki kiti, v naslednjem koraku pa sem posameznim učencem dala dodatna natančnejša navodila, kako naj se plete.

6.3.1 DRUGI RAZRED

Učenje pletenja kit so učenci drugega razreda (20 učencev – 10 deklet in 10 fantov) opravljali v svoji učilnici. Predstavila sem se jim in razložila potek dela s pomočjo velikanske kite.

Slika 47: Velikanska kita

Pri učenju sva jim pomagali z mentorico. Svoje kitke so izdelovali iz treh plastičnih vrvic, ki so jih prilepili na mizo. Po 30 minutah učenja so dobili mini ankete.

Slika 48: Učenje pletenja

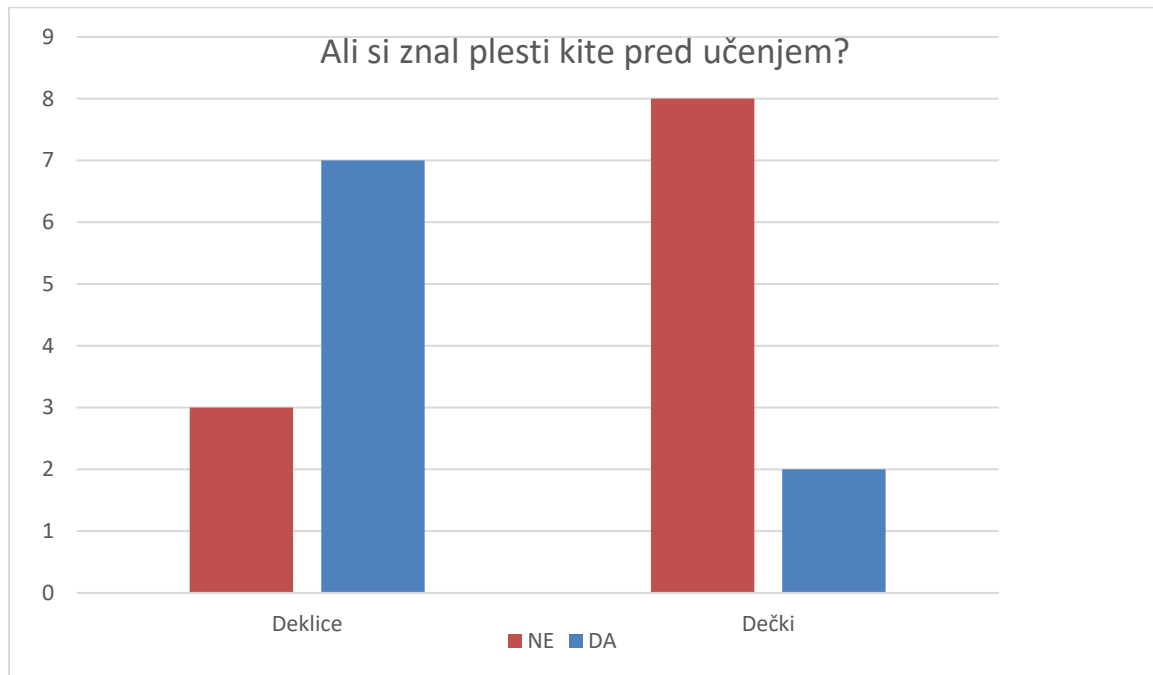
Slika 49: Učenec med delom

6.3.1.1 REZULTATI MINI ANKETE – DRUGI RAZRED

1. Ali si znal plesti kite pred učenjem?

Dekleta: DA – 7 (70 %), NE – 3 (30 %).

Dečki: DA – 2 (20 %), NE – 8 (80 %).

Graf 9: Znanje drugošolcev o pletenju kit pred učno uro

Komentar: Večina deklic (70 %) je na prvo vprašanje odgovorila pritrdilno, le tri so odgovorile nikalno (30 %). Večina dečkov (80 %) je napisala, da niso znali plesti kit pred učenjem.

2. Ali jih znaš plesti zdaj, po učenju?

Dekleta: DA – 10 (100 %).

Dečki: DA – 9 (90 %), NE – 1 (10 %).

Graf 10: Znanje drugošolcev o pletenju kit po učni uri

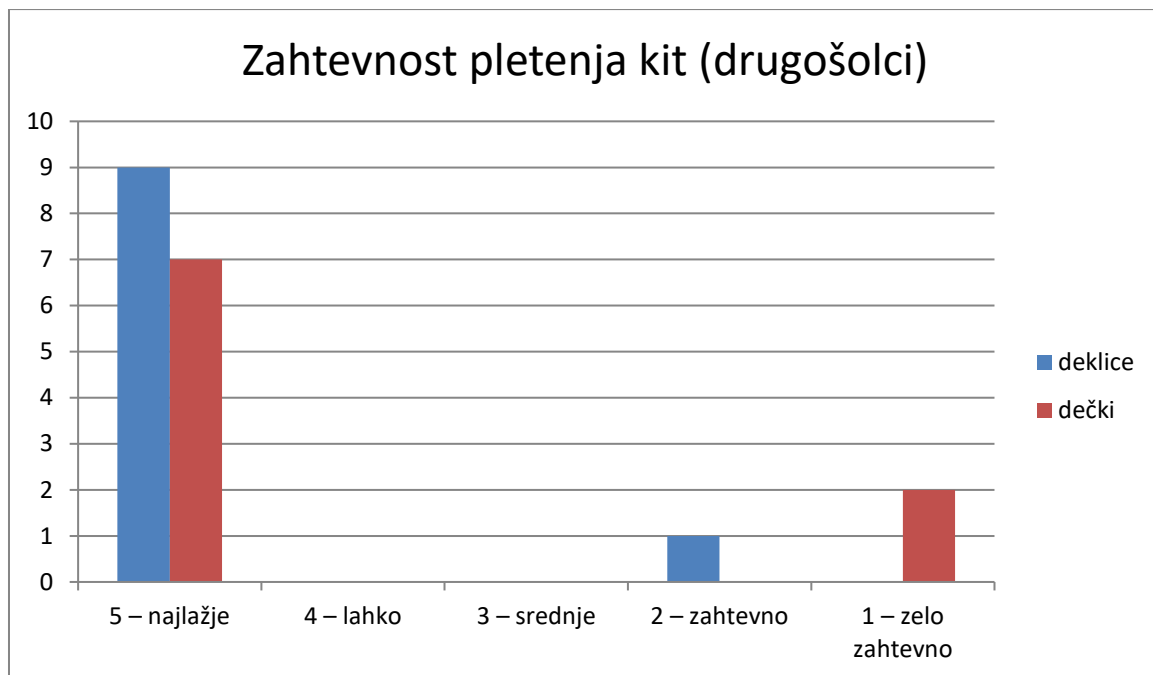
Komentar: Na vprašanje »Ali jih znaš plesti zdaj, po učenju?« so vsa dekleta odgovorila z da, kar pomeni, da so se tri naučile te veščine v 30 minutah. Vsi dečki razen enega (7 dečkov) so se naučili plesti kite v istem času.

3. Oceni zahtevnosti pletenja kit (od 5 (najlažje) do 1 (zelo zahtevno)).

Opomba: Eden izmed dečkov se ni odločil je zapisal 1 in 5.

Dekleta: 5 (najlažje) – 9 (90 %), 2 (zahtevno) – 1 (10 %).

Dečki: 5 (najlažje) – 7 (78 %), 1 (zelo zahtevno) – 2 (22 %).

Graf 11: Zahtevnost pletenja kit (drugošolci)

Komentar: Večina naučenih drugošolcev je bila mnenja, da je pletenje kit enostavna veščina.

6.3.2 SEDMI RAZRED

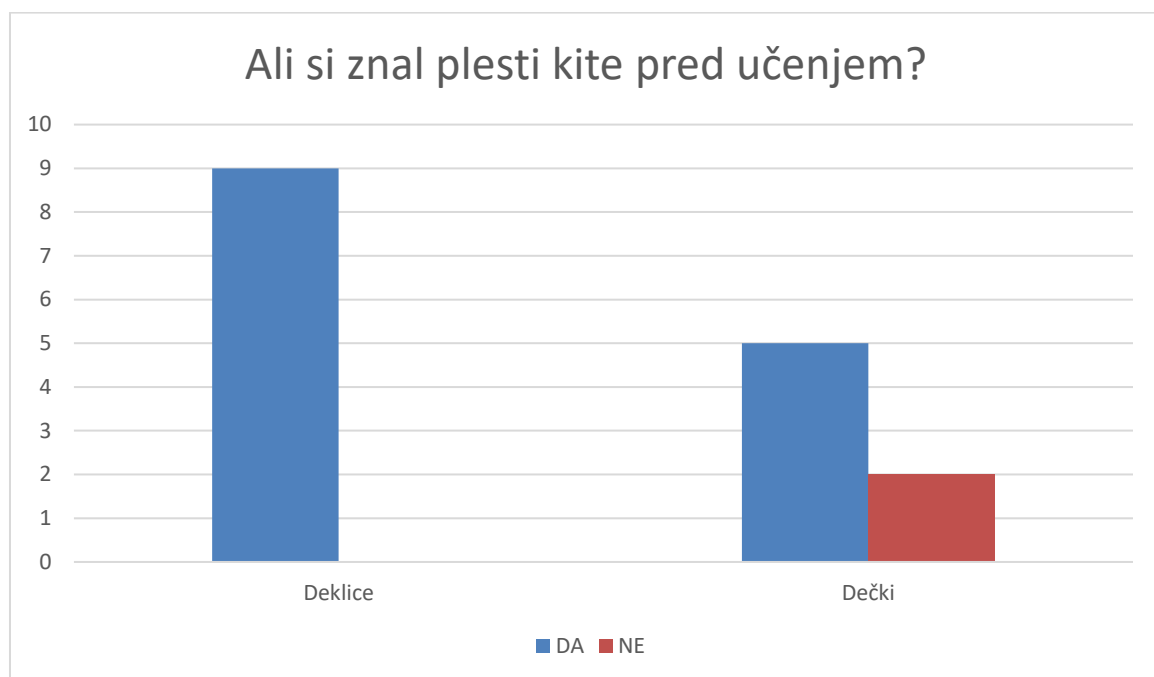
Sedmošolci (16 učencev – 9 deklet in 7 fantov) so se preizkušali v pletenju kit med likovnim poukom. Enako kot drugošolci so tudi oni spleтали kitke iz treh plastičnih vrvic, njihova učna ura pa je trajala 20 minut. Nato so rešili še mini anketo.

6.3.2.1 REZULTATI MINI ANKETE – SEDMI RAZRED

1. Ali si znal plesti kite pred učenjem?

Dekleta: DA – 9 (100 %).

Dečki: DA – 5 (71 %), NE – 2 (29 %).

Graf 12: Znanje sedmošolcev o pletenju kit pred učno uro

Komentar: Vseh devet deklet je na prvo vprašanje odgovorilo pritrdilno. Prav tako je odgovorilo 71 % dečkov, dva pa kit nista znala plesti pred učenjem.

Pričakovala sem, da bo večina deklet znala plesti kite. Pri dečkih pa sem pričakovala, da jih bo manj znalo plesti kite pred učno uro.

2. Ali jih znaš plesti zdaj, po učenju?

Dekleta: DA – 9 (100 %).

Dečki: DA – 7 (100 %).

Graf 13: Znanje sedmošolcev o pletenju kit po učni uri

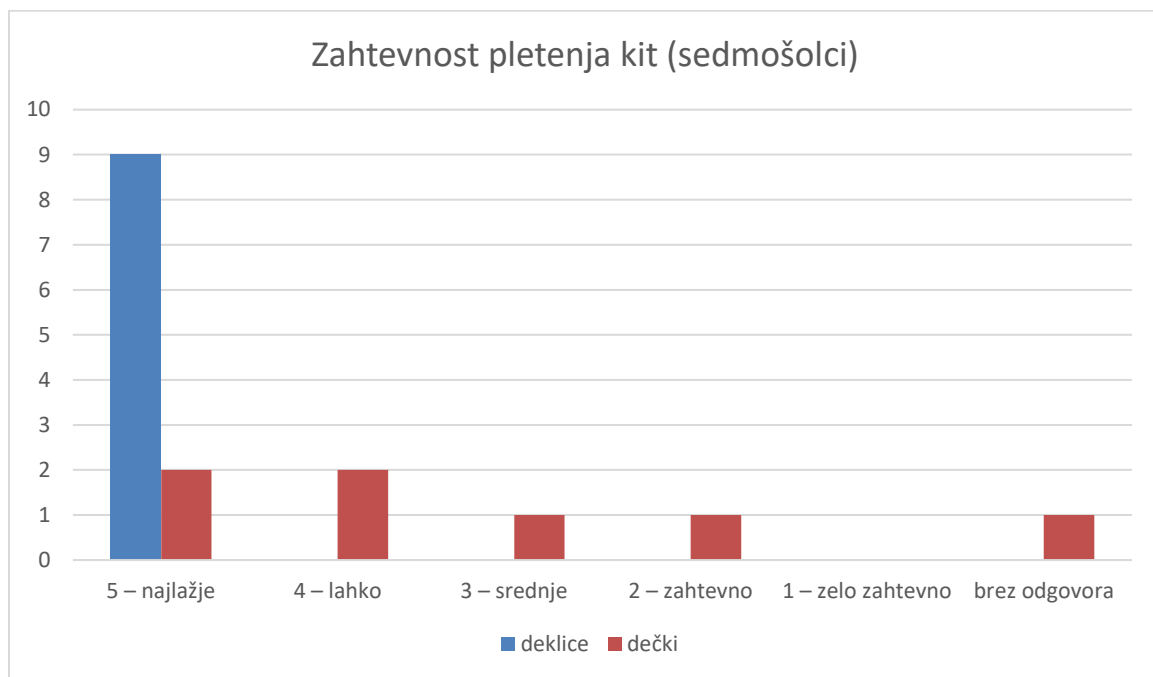
Komentar: Vsi učenci so na koncu učenja znali plesti kite. Večina učencev in učenk je že pred učno uro znala plesti kite, z lahkoto pa sta se naučila plesti kite še tista dva, ki jih prej nista znala.

3. Ocena zahtevnosti pletenja kit (od 5/najlažje/ do 1 /zelo zahtevno/).

Dekleta: 5 (najlažje) – 9 (100 %).

Dečki: 5 (najlažje) – 2 (29 %), 4 (lahko) – 2 (29 %), 3 (srednje) – 1 (15 %),
2 (zahtevno) – 1 (15 %).

Opomba: Eden izmed dečkov ni napisal odgovora.

Graf 14: Zahtevnost pletenja kit (sedmošolci)

Komentar: Vsa dekleta so zahtevnost pletenja ocenila s 5 oz. najlažje, kar je bilo pričakovano. Dečki pa so se odločali bolj neenotno, po dva sta se odločila za oceni 4 – lahko (29 %) in 5 – najlažje (prav tako 29 %). Nato pa po eden za 3 – srednje (15 %) in 2 – zahtevno (15 %). Eden ni zapisal odgovora na to vprašanje.

6.3.3 OBA RAZREDA

Pod to točko sem združila rezultate drugega in sedmega razreda. Skupno število učencev je 36. Ti rezultati se nanašajo na tretjo in četrto hipotezo.

Hipoteza 3:

Učenci, ki bodo sodelovali pri učni uri pletenja kit, bodo na koncu znali plesti kite.

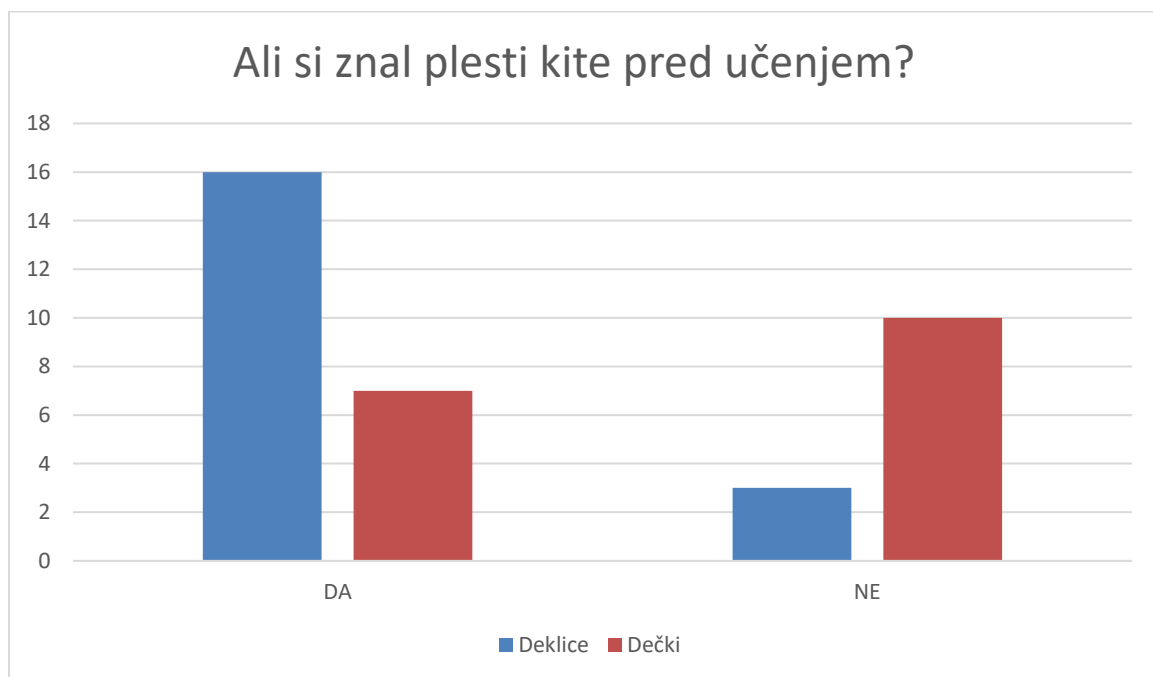
Hipoteza 4:

Vsi učenci, ki se bodo naučili plesti kite pri učni uri, bodo zahtevnost ocenili kot zelo zahtevno.

1.1 Znanje učencev o pletenju kit pred učno uro

Dekleta: DA – 16 (84 %), NE – 3 (16 %).

Dečki: DA – 7 (41 %), NE – 10 (59 %).

Graf 15: Znanje učencev o pletenju kit pred učno uro

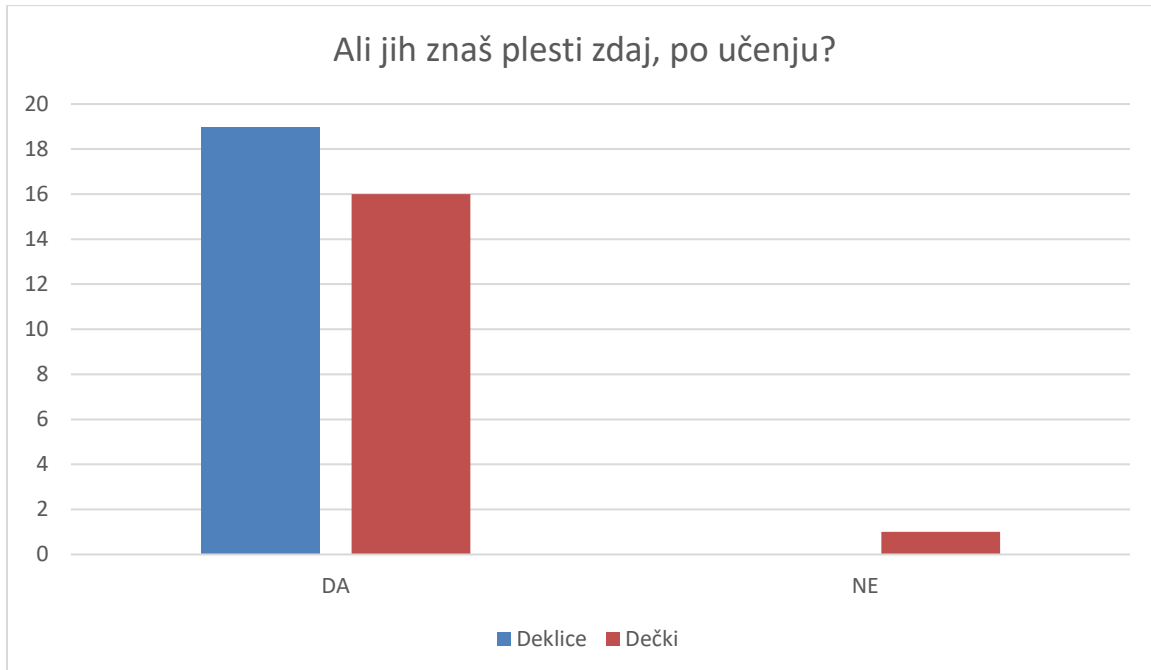
Komentar: Samo 16 % deklic ni znalo plesti kit pred učenjem. Z NE je odgovorilo tudi 59 % dečkov.

Pričakovano je bilo, da več dečkov kot deklic ni znalo plesti kit pred učno uro.

1.2 Znanje učencev o pletenju kit po učni uri

Dekleta: DA – 19 (100 %).

Dečki: DA – 16 (94 %), NE – 1 (6 %).

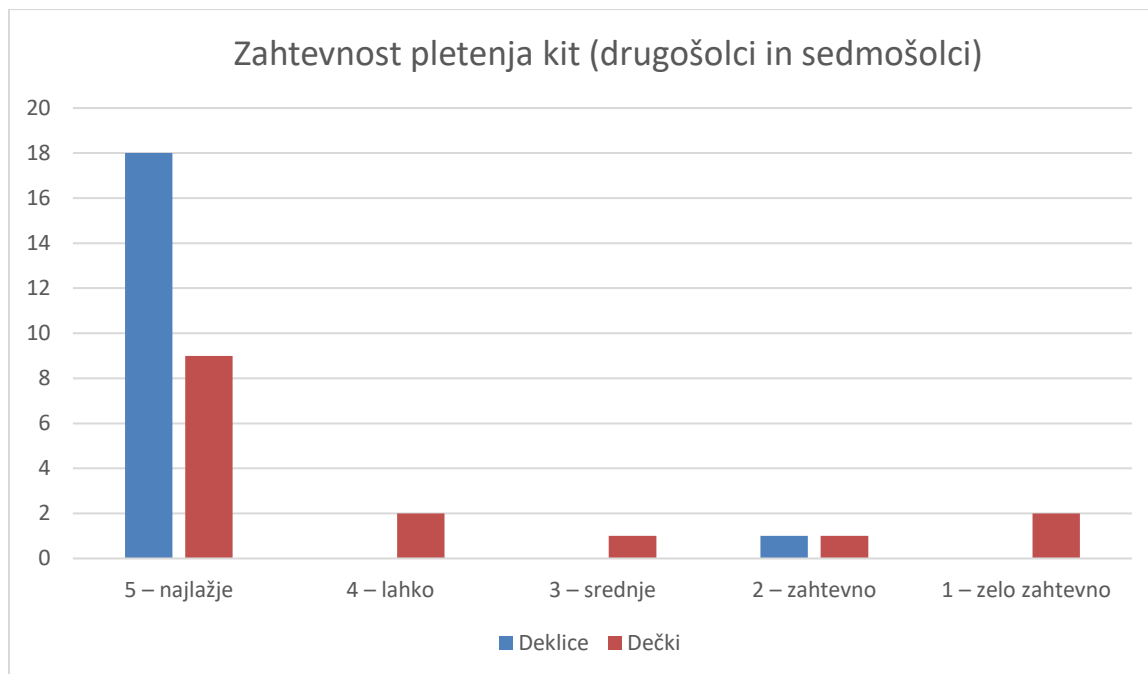
Graf 16: Znanje učencev o pletenju kit po učni uri

Komentar: Vsi učenci razen enega so se naučili plesti kite (3 deklice in 9 dečkov). Pri tem sem opazila, da so nekateri prepletanje razumeli že po demonstraciji, nekateri pa po dodatnih navodilih.

1.3 Ocena zahtevnosti pletenja kit

Dekleta: 5 (najlažje) – 18 (95 %), 2 (zahtevno) – 1 (5 %).

Dečki: 5 (najlažje) – 9 (60 %), 4 (lahko) – 2 (13 %), 3 (srednje) – 1 (7 %), 2 (zahtevno) – 1 (7 %), 1 (zelo zahtevno) – 2 (13 %).

Graf 17: Zahtevnost pletenja kit (drugošolci in sedmošolci)

Komentar: Največ učencev se je odločilo za oceno 5 – najlažje (18 deklic – 95 % in 9 dečkov – 60 %). Takoj za tem so dečki po številčnosti izbirali oceno 4 – lahko (2 – 13 %) in oceno 1 – zelo zahtevno (2 – 13 %), medtem ko nobena izmed deklic ni izbrala teh dveh ocen. Eno dekle se je odločilo za oceno 2 – zahtevno (5 %).

Dva učenca sta izbrala oceno 4 – lahko, prav toliko si jih je zbralo 1 – zelo zahtevno. En učenec se je odločil za 3 – srednje in dva za 2 – zahtevno.

V učni uri se je pletenja kit naučilo 11 učencev. Izmed njih jih je 7 izbralo oceno 5 – najlažje (64 % naučenih). Za odgovore 3 – srednje (8 % naučenih) in 2 – zahtevno (18 % naučenih) so se odločali samo na novo naučeni pletarji kit.

7 INTERVJUJA

Za potrebe raziskovalne naloge sem pravila dva intervjuja. Prvega z dedkom, ki je kot otrok živel v okolici Ihana, kraja, kjer je prav tako kot v Domžalah pletenje kit zaznamovalo življenje in ljudem prineslo dodatni zaslužek v zimskih mesecih. Z njim sem naredila intervju.

Drugi intervju pa sem opravila s Kim Camara, ki je pred leti odprla afriški frizerski studio v Ljubljani, ki je specializiran za afriške pričeske in prvi take vrste pri nas.

7.1 INTERVJU Z DEDKOM

Slika 50: Ihan med letoma 1928 in 1947

Ste doma pletli kite za slamnike?

Jaz sem pletel predvsem za cekarje, za slamnike pravzaprav ne.

Kdaj pa?

Po vojni okoli leta 1947 ali 1948, star sem bil 8 ali 9 let. Jaz sem nehal plesti enkrat v petdesetih letih. Hodil sem v šolo in ni bilo več časa. Teti sta pletli morda tudi do 60. let 20. stoletja.

Kje ste dobili pšenično slamo?

Pripraviti smo jo morali sami. Vsak gospodar jo je pripravil sam, rasla je doma. Če je ni bilo, pa so se lahko tudi zmenili pri sosedih. To so na roke poželi s srpom, ker drugače se je lahko tudi s koso. Na roke so pa poželi, da ni bila prelomljena in da ni plesnela.

Kaj pa po žetvi?

Iz snopa so potegnili najlepše zrnje, tako, ki je imelo najlepši klas, so pobrali iz vseh snopov in naredil *pušlje* (*šop*). Kasneje so jih sušili.

S tistim *pušljam* so tolkli, da je zrnje ven padlo. Pri zadnjem členku pšenice so odlomili, da je bila brez klasa in brez listov. Posušeno slamo so sortirali na bolj debelo in bolj drobno slamo, da so nastale tri vrste slame: tanka, srednja in debela.

Kaj so delali iz debele slame?

Recimo preprogo za okras na steni, da je bila sestavljena kot en mozaik ali nekaj takega. Ali pa za cekarje, ki so jim rekli mesarski cekar; ti so zdržali tudi 15 kilogramov. Kite iz finejše slame so bile dražje.

Kakšna je bila mera za kupovanje kit?

To je pa bila taka deska, rekli so ji komolec. To ni bilo pol metra, malo drugače je bilo. V Ihanu so bile vse te dilce enake.

Po koliko komolcev se je pakiralo?

Po 36 komolcev kit se je navilo na desko, poravnalo robove in zvezalo iz konca kite.

Kdo je pletel kite pri vas doma?

Teti in midva s sestro.

Kaj pa mama?

Mama niso, so imeli gospodinjstvo. Bilo je kar ločeno, ker so imeli veliko dela s tem.

Kdaj ste pletli?

Pušle smo naredili okoli avgusta, septembra. Ti so potem počakali do konca decembra. Konec poletja smo imeli preveč dela, da bi pletli še kite.

Ste slamo kako posebej pripravili pred pletenjem?

Namočili smo jo. Po navadi smo jo čez noč namočili toliko, kolikor smo je rabili za naslednji dan.

Ste tudi k drugim hodili pletst?

Ne, ko sem jaz pletel, nismo. Prej naj bi se pa to počelo.

Koliko pa si dobil za kite?

Ves dan si pletel za en časopis. Za Kmečki glas recimo.

Koliko si jih pa naredil v enem dnevu?

Eno, morda dve, če si bil spreten. Tisti, ki so bili spretni, so jo pletli kakšne 3 ali 4 ure.

Koliko mesecev se je pletlo?

Dokler je bilo vreme »za noter« in ko so imele stranke še interes.

Kam ste prodajali te kite?

Nekdo je prišel približno enkrat na teden. Kite so bile kar navite druga čez drugo.

Je prišel peš?

Ja, seveda. Nekatero hišo so bile težko dostopne. Na rami je navadno nesel 10, 15 kit.

Kam so pa oni prodajali?

Tistemu, ki jih je potreboval. Morda tudi v tovarne, ki so bile v Domžalah.

Slika 51: Univerzale, ena izmed tovarn v Domžalah

Slika 52: Okrasek, spleten iz slame

Iz koliko slam ste pletli kite?

Mi smo pletli iz sedmih slam. Za okraske se je pletlo iz treh. Vedno iz neparnega števila, samo iz petih nismo pletli.

Si poznal koga, ki je pletel kite za slamnike?

Ne, osebno ne.

Je katera od žensk nosila kite?

Ja, seveda. Ko je stara mama umrla, so ji kito odrezali in jo spravili. Umrla je 1942. leta. Po očetu stara mama. Stara je bila 70.

7.2 INTERVJU S KIM CAMARA

Zakaj si ljudje pridejo splest kite k vam?

Pri temnopoltih so kite popularne, ker si z njimi zaščitimo lase, ki se hitro lomijo. Evropejci pa pridejo, ker je modno in izgleda lepo.

A jih delate po svoje ali vam prinesejo fotografije kit, ki jih želijo?

Pogosto pošljejo fotografije, ker obstaja veliko vrst kit, za katere v Sloveniji nimamo imen.

Ali vpletate tudi podaljške?

Ja, bolj ali manj delam s podaljški.

Koliko časa ostanejo kite?

Box braids recimo 2 do 3 mesece.

Jim moramo kako posebej negovati?

Umivaš jih z navadnim ali suhim šamponom. Ni pa potrebna posebna nega.

Ali jih poleti želi več ljudi?

Ja, tukaj predvsem poleti.

Kdo pa?

Večinoma ženske vseh starosti.

Iz katerih las vam je težje plesti kite?

Ni posebne razlike med lasmi. Ampak bolj so lasje kodrasti, boljše kitke nastanejo.

Ali pred izdelavo kit afro lase prej zlikate?

Ne zlikamo jih, ampak zravnamo s sušilcem. Ni pa nujno potrebno.

Koliko časa vam vzame spletanje?

Za box braids vzame spletanje približno 6 do 8 ur.

Ali razdelite lase pred začetkom?

Ja, z glavnikom, da se lažje potem pletejo.

So potrebne priprave, preden si damo delati kite?

Kakšne 3 do 4 dni prej si je lase potrebno oprati. Drugače niso potrebne posebne priprave.

Si ljudje pridejo sem razplest kite ali si jih sami?

Zelo odvisno, kakor jim ustreza.

Vam je lepše plesti s podaljški?

Raje pletem s podaljški. Recimo te drobne kitke, box braids, se pletejo s podaljški, delo z njimi je veliko lepše.

Ali imajo tisti, ki se odločijo za podaljške, pogosto krajše lase?

Pogosto ja, ne pa vedno. Včasih se zanje odločajo tudi tisti z dolgimi lasmi.

In še zadnje, kako si prišla do ideje, da bi odprla salon?

Ko sem bila otrok, v Sloveniji ni bilo salonov, kjer bi znali delati te specifične kite iz afro las. Hodili smo tudi v tujino, kjer so že imeli take frizerske salone. Všeč mi je spletanje kit in zadnje čase je tukaj tudi več tujcev in več ljudi, ki imajo željo po afro kitkah.

Slika 53: Kim med delom

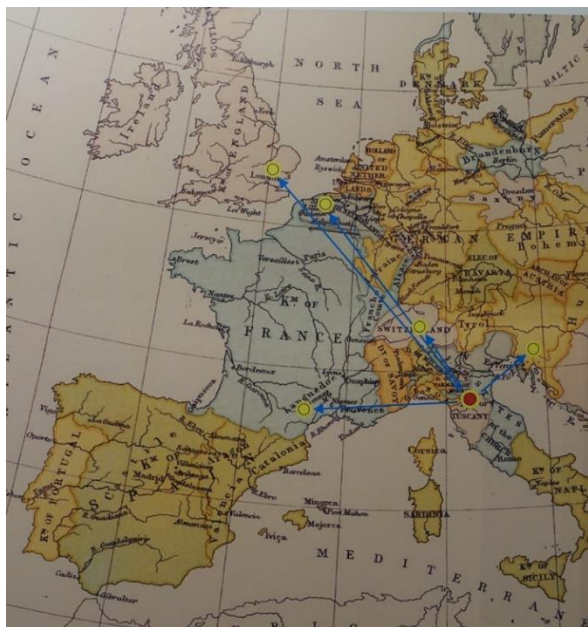
Slika 54: Kim med delom

Slika 55: Končni izdelek Kim

8 OBISK SLAMNIKARSKEGA MUZEJA IN PLETENJE KIT

Muzej je nastanjen v dvorani Godbenega doma. Predmete so začeli zbirati v šestdesetih letih 20. stoletja. Stalno razstavo je Študijski krožek za pripravo slamnikarske zbirke pripravil leta 2012.

Slika 56: Širitev slamnikarstva v 18. stol.

Slamnikarstvo se je v 18. stoletju razširilo v Evropo iz Firenc.

Slika 57: Območje, kjer so v 19. stol. izdelovali slamnike

V 19. stoletju je bilo slamnikarstvo že razširjeno v okolici Domžal.

V muzeju nas je sprejela Ana Cajhen, ki sama izdeluje slamnike in plete slamnate kite.

Slika 58: Ana Cajhen razlaga potek dela

Osnova za izdelavo slamnika je kita, sešita v krožec (začetek krožne forme). Oblikovanje klobuka se ustvarja z nagibanjem slame med šivanjem.

Slika 59: Krožci za začetek slamnika

Slika 60: Šivalni stroj

Šivalni stroji se danes težko kupijo. Veliko je zbirateljev, ki jih zbirajo in jih kupijo, preden lahko do njih pridejo šivalci in šivalke slamnikov. Nekoč sta na trgu delovali dve tovarni, ki sta izdelovali stroje (iz Nemčije in iz Belgije).

Slika 61: Parni stiskalni stroj za oblikovanje slamnikov

Slamnike so v tovarnah po ročnem šivanju vtaknili še v parni stiskalni stroj, ki je dokončno dal obliko slamniku. Vendar se oblika slamnika lahko spremeni po močnem nalivu, saj se slama namoči in spremeni obliko.

Slika 62: Kite z modeli za slamnike

Na Sliki 62 so slamnate kite, navite v dolžini komolca. Na desni strani so modeli oz. kalupi za slamnike, ki se vstavijo v parno stiskalnico (Slika 61).

Slika 63: Slamniki in plastični vložek

V muzeju ne uporabljajo parnega stroja, ampak v še vlažen slamnik vložijo plastičen vložek in ga pustijo, da se slamnik posuši. Tak slamnik obdrži obliko vložka.

Slika 64: Pletici pri pletenju kit, ok. 1960

Slika 65: Pletenje slamnatih kit, objavljeno v reviji Dom in svet I. 1903

Kite so pred 1. svetovno vojno pletli tudi v šolah, kjer so se učili tudi izdelave cekarjev.

Slika 66: Šola v Šentjakobu pred 1. sv. vojno

Slika 67: Kite iz 12, 11 in 19 slam

Kite so pletli iz štirih, pa tudi do 21 slam. Najfinejše so pletli v okolici Benetk. Pšenico so poželi še zeleno, da je bila zelo tanka. V takšni pšenici je bilo še veliko elastana, zato je tudi bolj prožna in se je dlje časa ohranila. Zdaj takšna slama stane okoli 1200 evrov za 20 metrov. Slamniki zato stanejo veliko več, saj je spletena kita veliko tanjša in zato potrebujejo več kit za slamnik.

Slika 68: Slamnik gospe Oberwalder

Oberwalderjeva gospa – žena slamnikarskega tovarnarja – je imela najboljše slamnike, tudi takega, narejenega iz finih beneških kit.

Slika 69: Pisane kite

Slika 70: Kite z vzorcem

Kupci so s pomočjo »katalogov kit« izbirali želeno obliko kit za slamnik, ki so ga naročali.

Slika 71: Leseni likalnik za kite in komolec

Kite so po izdelavi še zlikali. Na desni strani slike je vidna deščica, ki je bila mera za dolžino kite (komolec). Kite so običajno sploščili z lesenim likalnikom. Po likanju so kito navili na komolec. Če so jo pri navijanju na komolec preveč nategnili, se je lahko zgodilo, da ta ni bila več enake širine na vseh mestih. Za tako so dobili manj denarja.

Slika 72: Dedek razlaga pomen komolca

Slika 73: Posebne slamnate kite

Kite, ki so vidne na Sliki 73, so del izgubljene nesnovne kulturne in tehnične dediščine Domžal. Takih kit zdaj ne zna plesti nihče več.

Slika 74: Vsakdanji delovni moški slamniki iz 20. stol.

Slika 75: Slamniki žirardi

Modni moški slamniki žirardi so pleteni iz različnih vrst kit. Slamniki žirardi so dobili ime po avstrijskem opernem pevcu Girardiju. V angleško govorečem okolju jih imenujejo boat head, ker so jih nosili gondoljerji v Benetkah.

Arhitekt Rudolf Petz iz Ljubljane je prišel l. 1912 na potovanju iz Londona v Pariz. Hoče si kupiti slamnik v večji pariški prodajalni. Ponudeni mu ni bil všeč. Pariška prodajalka pa ga užaljeno zavrne: "Kaj, ta slamnik Vam ne ugaja? To je vendar pravi domžalski slamnik!"

Franc Bernik: Zgodovina fare Domžale, 1. knjiga

Slika 76: Zgodba Rudolfa Petza

Slika 77: S cekarjem pred kotičkom s cekarji

Zdaj v Domžalah izdeluje cekarje le še Joži Košak. Nekatere domačinke še danes nosijo k žegnu velikonočne jedi v njih.

Slika 78: Izdelava cekarja

Cekar se za razliko od slamnika ne šiva, ampak plete. Za končni izdelek so potrebne moč v rokah, potrpežljivost in izkušnje.

Dedek mi je pokazal, kako so pletli kite pri njih doma.

Slika 79: Dedkovo pletenje kit

Doma sem se tudi sama preizkusila v pletenju kit. Pred izdelavo sem slamo namočila za 21 ur. Med pletenjem sem poskušala tudi »doštukati« (kot podaljšanju slame rečejo pletilci). Podroben opis pletenja kite iz 5 slam je zapisan v knjigi Slamnata sled Domžal: 300 let slamnkarstva.

Slika 80: Izdelava slamnate kite

Slika 81: Izdelava slamnate kite

Slika 82: Slamnata kita

9 RAZPRAVA

HIPOTEZA 1:

Glede na rezultate, ki sem jih pridobila z anketiranjem, sem ugotovila, da je le 26 % dečkov znalo plesti kite v primerjavi z 92 % deklic. To sem pričakovala, saj se deklice po navadi pogosteje ukvarjajo z ročnimi spretnostmi in videzom las kot dečki.

Zato sem se odločila, da hipotezo

Manjši delež fantov kot deklet zna plesti kite.

POTRDIM.

HIPOTEZA 2:

Glede na rezultate, ki sem jih pridobila z anketiranjem, sem ugotovila, da se je 62 % učencev naučilo plesti kite v starosti 6–9 let. 26 % učencev se je pletenja naučilo, ko so bili stari 5 let in manj ter najmanj (12 %) v starosti 10 let in več.

Zato sem se odločila, da hipotezo

Večina anketiranih se je naučila plesti kite v starosti 6–9 let.

POTRDIM.

HIPOTEZA 3:

Glede na rezultate, ki sem jih pridobila s pomočjo mini ankete, sem ugotovila, da se je večina otrok naučila pletenja kit v eni šolski uri. Natančneje, 97 % dečkov in deklic, ki niso znali plesti kit, se je te spretnosti naučilo.

Zato sem se odločila, da hipotezo

Učenci, ki bodo sodelovali pri učni uri pletenja kit, bodo na koncu znali plesti kite.

POTRDIM.

HIPOTEZA 4:

Glede na rezultate, ki sem jih pridobila s pomočjo mini ankete, sem ugotovila, da večina učencev meni, da pletenje kit ni zahtevno opravilo. Samo eden od naučenih učencev se je odločil za oceno zelo zahtevno.

Zato sem se odločila, da hipotezo

Vsi učenci, ki se bodo naučili plesti kite v učni uri, bodo zahtevnost ocenili kot zelo zahtevno.

OVRŽEM.

10 ZAKLJUČEK

Vsak dan si iz las spletel kite, zato sem želela izvedeti kaj več o njih. Poleg tega je dedek pogosto omenil, da so doma pletli kite iz slame. Zato sem temu posvetila raziskovalno nalogo.

Ugotovila sem, da so se kite uporabljale na vseh celinah sveta, v vseh kulturah in skozi različna obdobja.

Na Slovenskem je bilo pletenje kit pomembna spretnost pri mnogih obrteh, kot so pekovska obrt, izdelava furmanskih bičev, nepogrešljiva pa je bila pri slamnikarstvu.

Pletenje slamnatih kit in izdelovanje slamnikov sta bili pomembni gospodarski dejavnosti in imata posebno mesto v slovenski kulturni dediščini.

Sedaj načrtno ohranjajo pletenje slamnatih kit v Krašnji, kjer učijo te obrti tudi učence v šoli. Prav tako se pletenja slamnatih kit lahko naučite na različnih dogodkih, kot so dan odprtih vrat Občine Lukovica. Tako se dediščina ohranja s prenašanjem znanja na mlajše generacije.

Največ slikovnih virov in ostalih podatkov sem zasledila na področju oblikovanja pričesk. Te so se spreminjale glede na modo časa, v katerem so bile izdelane.

Glede na rezultate ankete sem ugotovila, da več deklic kot dečkov zna plesti kite. Večina se je pletenja naučila, ko so bili stari od 6 do 9 let. Najpogosteje so navajali željo »Želela sem se naučiti« kot nekaj, kar jih je navdušilo za kite. Neki deček je napisal, da se je naučil te veščine zato, da bi lahko ujel in ubil zajca za kosilo, kar je bil gotovo najbolj izviren razlog.

Približno četrtnina otrok je odgovorila, da jim znanje pletenja kit še ni koristilo. Kot najpogostejši razlog so navajali ureditev pričeske za nastope, treninge, koncerte in posebne dogodke (na mamini poroki in za prireditve). Največ otrok je pletenja že naučilo prijatelja ali prijateljico.

Pri vprašanju, kako zahtevno se ti zdi pletenje kit, so deklice v veliki večini odgovarjale s 5 – najlažje. Fantje so bili bolj porazdeljeni, vendar se jih je največ odločilo za to, da je pletenje kit nekaj najlažjega.

Dedek je povedal, da so pletli kite v zimskih mesecih, ko ni bilo dela na polju. Pletli so kite za okraske, cekarje in obloge sten. Kite so pakirali po 36 komolcev. Pletli so jih do petdesetih let 20. stoletja, teti sta jih morda celo do 60. let. Takrat kite niso bile dobro plačane, saj si ves dan pletel, da si plačal en časopis. Poznal ni nikogar, ki bi pletel kite za slamnike.

Zanimivo je, da so stari mami (moji praprababici) odrezali kito in jo shranili, ko je umrla.

S pletenjem kite iz slame sem ugotovila, da je bilo potrebno veliko prakse, da si jo lahko uporabil za izdelovanje lepega slamnika. Najbolj se mi zdita zahtevna začetek in pravilno razporejanje slam.

Z obiskom Slamnikarskega muzeja v Domžalah sem pridobila informacije, ki jih nisem zasledila v knjigah. Poleg tega sem si ogledala dragocene slamnike iz benečanskih kit, ki so neverjetno drobne (4 mm).

Raziskovanje se lahko nadaljuje na področjih izven slovenskih meja, tudi anketa se lahko izvede še med starejšim prebivalstvom. V okviru nadaljevanja bi lahko na šoli organizirali kulturni dan, na katerem bi se učili pletenja zapestnic, kot se plete kite iz slame. V šolah v Domžalah ali Ihanu bi izvedeli, koliko vedo učenci o tej obrti, in bi jih še bolj poučili, saj se ta obrt dotika predvsem zgodovine njihovih krajev.

Raziskovanje je odstrlo pogled učencev na nezahtevno ročno spretnost pletenja navadnih kit. Upam, da se jih bo čim več naučilo te spretnosti, saj ni zahtevna, vendar pomaga pri ustvarjanju in sproščanju.

Predvidevam, da je veliko področij, ki jih nisem omenila in v katerih lahko najdemo uporabo kit. Prepričana pa sem, da so kite brezčasne, kar je neverjetno, saj se je ta oblika obdržala skozi toliko obdobj in kultur. Kite polepšajo prav vsak izdelek, na katerem se pojavljajo, pa naj bo to oblačilo, posoda ali pričeska.

11 PRILOGE

Anketa

Sem Alma, učenka 7. razreda. Z raziskovalno nalogo želim izvedeti, koliko ljudi zna plesti kite ter kdaj in zakaj so se tega naučili. Vesela bom vaše pomoči in odgovorov.

1. **Spol:** moški ženski
2. **Starost:** 7–11 let 12–14 let
3. **Ali znaš plesti kite?** DA NE
Katero vrsto?
a) navadno s tremi šopi b) z več šopi c) drugo _____
4. **Pri kateri starosti si se naučil/-a plesti kite?**
5 let in mlajši 6–9 let 10 let in starejši
5. **Zakaj si se naučil/-a plesti kite?**

6. **Ti je to znanje že kdaj koristilo?** DA NE
Če da, v katerem primeru? _____

7. **Si koga že učil/-a plesti kite?**
DA a) sorodnika NE
b) sošolca, sošolko
c) prijatelja, prijateljico

12 LITERATURA

12.1 KNJIŽNI VIRI

BOGATAJ, Janez. 1989. *Domače obrti na Slovenskem*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

-- 1998: *Umetnost na Slovenskem: Od prazgodovine do danes*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

HAFNER, German. 1970. *Atene in Rim*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

MAGALHAES, Roberto Carvalho de. 2004. *The Little Big Art Book*. Firenze: McRae Books.

STOPAR, Ivan. 1993. *Kranjske noše Goldenstainove upodobitve*. Ljubljana: Založba Arterika.

-- 2004: *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

-- 2017: *Sto umetnin Narodne galerije*. Ljubljana: Narodna galerija.

PACELLA, Gerard. 2002. *100 Legendary Knives*. Iola: Krause publications.

GOLJAT, Andrej. 2008. *Kruh = Bread*. Ljubljana: ČZD Kmečki glas, d.o.o.

ŠEMROV, Andrej. 1996. *Slovenia. Coinage and history*. Ljubljana: Narodni muzej.

JERMAN, Katja. 2003. *Promenada v Ljubljani*. Ljubljana: Viharnik.

RECKE, Gunhild von der. 1988. *Sodobna domača peka: kuharski priročnik za ljubitelje dobrega peciva*. Koper: Lipa.

KOŠAK - Blumer, Staša. 2009. *100 narodnih noš na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.

MAKAROVIČ, Gorazd. *Prehrana v 19. stoletju na Slovenskem*. [online] Slovenski etnograf, let. 1988, vol. 33/34, str. 127–205. [25. 2. 2020]

Dostopno na: https://www.etno-muzej.si/files/etnolog/pdf/0350-0330_50_51_makarovic_prehrana.pdf

ROŠKAR, Saša. 2009. *Zgodba o slamnikih na Domžalskem*. Domžale: Občina Domžale, Komisija za turizem.

BROJAN, Matjaž. 2012. *Slamnata sled Domžal: 300 let slamnikarstva*. Domžale: Kulturni dom Franca Bernika.

-- 2016: *Slamnikarski muzej Domžale: 300 let slamnikarstva na Domžalskem - stalna razstava*. Domžale: Kulturni dom Franca Bernika Domžale.

12.2 SPLETNI VIRI

<https://www.pinterest.com/pin/92675704808461642/> (Pridobljeno 2. 3. 2019)

http://www.culturalcapitalcounts.eu/index.php/sl/nesnovna-kulturna-dediscina?area=5&category=0&country=0&search_string=&sent=1&detail=74

(Pridobljeno 26. 2. 2020)

<https://www.radio-odeon.com/novice/peka-pletenic-v-pekarni-krajcar/> (Pridobljeno 26. 2. 2020)

<https://www.rtv slo.si/kultura/drugo/emona-pomembna-logisticna-baza-za-rimske-odprave-na-balkanski-polotok/427180> (Pridobljeno 26. 2. 2020)

<https://www.kamra.si/digitalne-zbirke/item/pletenje-iz-koruznega-lickanja.html>
(Pridobljeno 28. 2. 2020)

<https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=menih> (Pridobljeno 25. 2. 2020)

<https://theprudentgarden.com/how-to-cure-and-braid-fresh-garlic/> (Pridobljeno 25. 2. 2020)

<https://www.myjewishlearning.com/the-nosher/like-challah-youll-love-these-other-braided-breads/> (Pridobljeno 28. 2. 2020)

12.3 VIRI SLIK

Slika 1 : Piero Di Cosimo, Kleopatra (ok. 1488)

MAGALHAES, Roberto Carvalho de. 2004. *The Little Big Art Book*. Firenze: McRae Books.

Slika 2: Žena Ahmosa I.

<https://sites.google.com/site/naomiastral/ancient-kemet/the-science-of-ancient-egyptian-hair> (Pridobljeno 24. 2. 2020)

Slika 3: Azijski moški s kito

<http://twirlit.com/2013/07/26/hair-braiding-5000-years-of-style/> (Pridobljeno 24. 2. 2020)

Slika 4: Ženska glava, Italija konec 4. stoletja pr. n. št.

HAFNER, German. 1970. *Atene in Rim*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Slika 5: Snop las v kitah ok. 1492–1473 pr. n. št.

<https://artsandculture.google.com/asset/YAF7tB3shAX8qA?childAssetId=GwEAYwMllvipyA>

(Pridobljeno 1. 2. 2020)

Slika 6: Zapletena pričeska, spletena iz Afričankinih las

<https://howafrica.com/the-amazing-history-of-hair-braiding/> (Pridobljeno 24. 2. 2020)

Slika 7: Nož

PACELLA, Gerard. 2002. *100 Legendary Knives*. Iola: Krause publications.

Slika 8: Zapestnica na okostju

<https://www.pinterest.com/pin/92675704808461642/> (Pridobljeno 2. 3. 2019)

Slika 9: Najstarejša pletarka cekarjev

BOGATAJ, Janez. 1989. *Domače obrti na Slovenskem*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Slika 10: Vrste slamnatih kit

ROŠKAR, Saša. 2009. *Zgodba o slamnikih na Domžalskem*. Domžale: Občina Domžale, Komisija za turizem.

Slika 11: Izdelava slamnikov leta 1939

<https://slamnikarskapot.wordpress.com/pricevanja/> (Pridobljeno 26. 2. 2019)

Slika 12: Menih

<https://www.regionlobala.si/novica/velikonocni-prazniki-in-jedi> (Pridobljeno 2. 3. 2019)

Slika 13: Pletenica v obliki srca

<http://dpz.velike-lasce.si/index.php/dosezki> (Pridobljeno 2. 3. 2019)

Slika 14: Prikaz pletenja kit iz testa

GOLJAT, Andrej. 2008. *Kruh = Bread*. Ljubljana: ČZD Kmečki glas, d.o.o.

Slika 15: Kovanci ok. začetka našega štetja

ŠEMROV, Andrej. 1996. *Slovenia. Coinage and history*. Ljubljana: Narodni muzej.

Slika 16: Belokranjska noša

KOŠAK - Blumer, Staša. 2009. *100 narodnih noš na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.

Slika 17: Kranjska noša

KOŠAK - Blumer, Staša. 2009. *100 narodnih noš na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.

Slika 18: Svečana obleka, ok. 1925

KOŠAK - Blumer, Staša. 2009. *100 narodnih noš na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.

Slika 19: Dekletce s kitami na ljubljanski promenadi po letu 1931

<https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/ljubljanska-promenada/semf-0048283>

(Pridobljeno 30. 1. 2020)

Slika 20: Dekleta na ljubljanski promenadi po letu 1931

<https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/ljubljanska-promenada/semf-0048194>

(Pridobljeno 30. 1. 2020)

Slika 21: Dekleta na ljubljanski promenadi po letu 1931

<https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/ljubljanska-promenada/semf-0048291>

(Pridobljeno 30. 1. 2020)

Slika 22: Ivan Zajec: Portret deklice (ok. 1906)

<https://www.ng-slo.si/si/stalna-zbirka/1900-1918/deklica-ivan-zajec?workId=3422>

(Pridobljeno 31. 1. 2020)

Slika 23: Ivana Kobilca, Portret sestre Fani, (1889)

<https://www.facebook.com/IvanaKobilcaNG/photos/a.255973987881145/1577998889011975/?type=3&theater> (Pridobljeno 1. 2. 2020)

Slika 24: Veno Pilon: Povratniki (1947)

<http://zbirke.mg-lj.si/artwork/?id=2419> (Pridobljeno 31. 1. 2020)

Slika 25: Maksim Gaspari, stara razglednica 1918

<https://fototekamnzs.com/2019/11/04/> (Pridobljeno 31. 1. 2020)

Slika 26: Maksim Gaspari, stara razglednica 1918

<https://fototekamnzs.com/2019/11/04/> (Pridobljeno 31. 1. 2020)

Slika 27: Valentin Metzinger: Poveličanje sv. Frančiška Saleškega (1753)

- - 1998: *Umetnost na Slovenskem: Od prazgodovine do danes*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Slika 28: Podoba kit na okrasju

ŠEMROV, Andrej. 1996. *Slovenia. Coinage and history*. Ljubljana: Narodni muzej.

Slika 29: Ostanki mozaika iz emonske hiše

<https://www.rtv slo.si/kultura/drugo/emona-pomembna-logisticna-baza-za-rimske-odprave-na-balkanski-polotok/427180> (Pridobljeno 26. 2. 2020)

Slika 30: Čebulna kita ok. 1945

<http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:IMG-F9R6WKGO/?euapi=1&query=%27keywords%3dkite%27&sortDir=ASC&sort=date&pageSize=25> (Pridobljeno 12. 2. 2020)

Slika 31: Čebulna kita

https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&biw=1055&bih=682&tbm=isch&sa=1&ei=tqluXJDvLeeqggfD0ZOYBQ&q=%C4%8Debulna+kita&oq=%C4%8Debulna+kita&gs_l=img.3...2978.3745..4003...0.0..0.167.328.0j2.....0....1..gws-wiz-img.sxSTcSezQkE#imgdii=WGb4ojcehXwTpM:&imgsrc=RT8yK4IqH0jrdM:

(Pridobljeno 21. 2. 2019)

Slika 32: Česnova kita

<https://www.delo.si/zgodbe/nedeljskobranje/motovilka-in-kite-iz-cesna.html>

(Pridobljeno 1. 2. 2020)

Slika 33: Bič za konja iz okolice Opatjega sela na Krasu

BOGATAJ, Janez. 1989. *Domače obrti na Slovenskem*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Slika 34: Pletenje slamnatih kit

http://www.culturalcapitalcounts.eu/index.php/sl/nesnovna-kulturna-dediscina?area=5&category=0&country=0&search_string=&sent=1&detail=74

(Pridobljeno 26. 2. 2020)

Slika 35: Slamniki v Slamnikarskem muzeju v Domžalah

<https://www.pictadesk.com/post/Bsh6tIpldY9> (Pridobljeno 22. 2. 2019)

Slika 36: Pletenica iz kuharske knjige

RECKE, Gunhild von der. 1988. *Sodobna domača peka: kuharski priročnik za ljubitelje dobrege peciva*. Koper: Lipa.

Slika 37: Pletenica v različnih oblikah

Osebni arhiv avtorice

Slika 38: Pletenice krožka Zelišča v kulinariki

<https://www.radio-odeon.com/novice/peka-pletenic-v-pekarni-krajcar/>

(Pridobljeno 26. 2. 2020)

Slika 39: Med pletenjem kit iz kodrastih las

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 20. 2. 2020)

Slika 40: Plesna skupina pred nastopom

Osebni arhiv Mance Langus (Pridobljeno 12. 2. 2020)

Slika 41: Box braids

Osebni arhiv Hane Žerjal (Pridobljeno 14. 2. 2020)

Slika 42: Naglavni trak

<https://letowholesale.com/braid-front-crochet-headband.html> (Pridobljeno 2. 3. 2019)

Slika 43: Torbica s kitami

<https://www.bragmybag.com/chanel-chevron-braid-around-bag/> (Pridobljeno 26. 2. 2020)

Slika 44: Pas, spleten v kito

<http://leathergoodsconnection.com/sevbraidonep.html> (Pridobljeno 23. 2. 2020 16.22)

Slika 45: Kot okras v bivalnih prostorih

<https://abeautifulmess.com/2019/06/large-scale-braided-wall-hanging-diy.html>

(Pridobljeno 4. 2. 2020)

Slika 46: Kot okras v spalnici

<https://www.etsy.com/listing/624140524/plaited-throw-bed-runner-unique>

(Pridobljeno 24. 2. 2020)

Slika 47: Velikanska kita

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 14. 2. 2020)

Slika 48: Učenje pletenja

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 14. 2. 2020)

Slika 49: Učenec med delom

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 14. 2. 2020)

Slika 50: Ihan med letoma 1928 in 1947

https://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Postcard_of_Ihan.jpg (Pridobljeno 23. 2. 2020)

Slika 51: Univerzale, ena izmed tovarn v Domžalah

[http://www.visitdomzale.si/dozivetja/tematska-dozivetja/univerzale-\(nekdanja-oberwalderjeva-tovarna\)](http://www.visitdomzale.si/dozivetja/tematska-dozivetja/univerzale-(nekdanja-oberwalderjeva-tovarna)) (Pridobljeno 23. 2. 2020)

Slika 52: Okrasek, spleten iz slame

https://www.google.com/search?q=okraski+iz+slame&client=firefox-b-d&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwiQ4fWr9u7nAhX8w8QBHZ38CLUQ_AUoAXoECAsQAw&biw=1920&bih=966#imgsrc=eCwwabWiGtDmNM

(Pridobljeno 26. 2. 2020)

Slika 53: Kim med delom

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 20. 2. 2020)

Slika 54: Kim med delom

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 20. 2. 2020)

Slika 55: Končni izdelek Kim

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 20. 2. 2020)

Slika 56: Širitev slamnkarstva v 18. stol.

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 57: Območje, kjer so v 19. stol. izdelovali slamnike

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 58: Ana Cajhen razlaga potek dela

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 59: Krožci za začetek slamnika

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 60: Šivalni stroj

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 61: Parni stiskalni stroj za oblikovanje slamnikov

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 62: Kite z modeli za slamnike

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 63: Slamniki in plastični vložek

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 64: Pletici pri pletenju kit, ok. 1960

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 65: Pletenje slamnatih kit, objavljeno v reviji Dom in svet l. 1903

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 66: Šola v Šentjakobu pred 1. sv. vojno

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 67: Kite iz 12, 11 in 19 slam

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 68: Slamnik gospe Oberwalder

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 69: Pisane kite

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 70: Kite z vzorcem

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 71: Leseni likalnik za kite in komolec

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 72: Dedek razlaga pomen komolca

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 73: Posebne slamnate kite

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 74: Vsakdanji delovni moški slamniki iz 20. stol.

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 75: Slamniki žirardi

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 76: Zgodba Rudolfa Petza

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 77: S cekarjem pred kotičkom s cekarji

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 78: Izdelava cekarja

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 79: Dedkovo pletenje kit

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 29. 2. 2020)

Slika 80: Izdelava slamnate kite

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 1. 3. 2020)

Slika 81: Izdelava slamnate kite

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 1. 3. 2020)

Slika 82: Slamnata kita

Osebni arhiv avtorice (Pridobljeno 1. 3. 2020)